

VOL. 1, NO. 5, SEPTEMBER-OCTOBER 2023
ISSN: 2985-2307 (Online)

JOURNAL OF APPLIED EDUCATION

Editor:

Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai

For More Info:

<https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JAE/index>

Journal of Applied Education ปีที่ 1 ฉบับที่ 5

JAE

ISSN: 2985-2307 (Online)

Journal of Applied Education Vol. 1 No. 5

Journal of Applied Education

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 080-224-1454, 081-601-5934 อีเมล: j.applied.edu@gmail.com

เจ้าของ: ปัญญาพัฒนา 3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราษฎ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล อาจอินทร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.กชพร นานาผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริยา คูหา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถิรพร เขาวนชัย

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยุทธ ชูสอน

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ฤงแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพิน ใจแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ผู้จัดการวารสาร:

นางสาวศิริโรจน์ ประศรี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

Journal of Applied Education มีกำหนดวงรอบการเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร
<https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JAE/index> เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Aim and Scope)

Journal of Applied Education มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ ด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และด้านอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษา รวมทั้งสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการศึกษา ปีละ 6 ฉบับ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) پذیرับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย ด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และด้านอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการศึกษา
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนในประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

Journal of Applied Education ฉบับนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2566) Journal of Applied Education ได้มุ่งเน้นการเผยแพร่ บทความทางด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และด้านอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการศึกษา จากหลากหลายหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งนี้ทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นสื่อกลาง สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทุกท่าน ที่ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่าน ซึ่งจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์อย่างเข้มข้น จำนวน 2 ท่าน จึงกล่าวได้ว่า บทความที่ทางวารสารการศึกษาประยุกต์ได้เผยแพร่ไปนั้น มีมาตรฐานทางวิชาการ

กระผมในฐานะบรรณาธิการวารสาร จึงขอขอบคุณท่านผู้มีส่วนในการสร้างงานวิชาการเหล่านี้ นับตั้งแต่เจ้าของผลงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการวารสาร และคณะกองบรรณาธิการ วารสารนี้ยังคงเป็นแหล่งรองรับผลงานดีๆ ที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องทางวิชาการแก่นักวิชาการ และวิญญูชนผู้สนใจโดยทั่วไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการต่อไป ด้วยจิตคารวะและขอบคุณทุกท่าน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส
บรรณาธิการ Journal of Applied Education

สารบัญ

บทความวิจัย

- การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, พลิชฐ์ อมรเชษณ์, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง 1-10
- การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้
โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี
จันทร์มณี นาคาม้วนหาง, อรรถพงษ์ ผิวเหลือง 11-18
- การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบโดยใช้แบบฝึกทักษะ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
วรุฒิ กาวี, อัครชัย ชัยแสง, อรรถพงษ์ ผิวเหลือง 19-26

บทความวิชาการ

- พุทธบริหารการศึกษา: แนวคิด และการบูรณาการ
สัมฤทธิ์ กางเพ็ง 27-38
- การคิดขั้นสูง : ทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21
แคทรียา แสงใส 39-48

A Confirmatory Factor Analysis of Buddhist Leadership of Vocational College Administrators under the Office of the Vocational Education Commission

Kittkhan Patipant^{1*} Pasit Amolchet² and Samrit Kangpheng³

¹ *Khon Kaen Vocational College, Vocational Education Commission, Thailand*

² *Independent scholar, Thailand*

³ *Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand*

* *Corresponding author. E-mail: kittkhan@gmail.com*

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the Buddhist leadership characteristics and to analyze the confirmatory factor on Buddhist leadership of vocational college administrators under the office of the vocational education commission. This research was descriptive research. The samples used consist of 180 northeastern vocational college administrators. The research instrument was a questionnaire on Buddhist leadership characteristics. The data was analyzed by descriptive statistic and second order confirmatory factor analysis. The research results were as follows: The characteristics of Buddhist leadership of northeastern vocational college administrator of 3 factors; 1) self-leading, 2) team leading, and 3) organization leading. Buddhist leadership had the characteristics of self-leading the most, team leading, and organization leading, respectively. The confirmatory factor analysis found that the model was fitted with empirical data. The results of the model validation indicated the GFI = 0.98, AGFO = 0.97. The most important factor loadings were composite of team leading, and organization leading, respectively.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis, Buddhist Leadership, Vocational College

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์^{1*} พลิชฐ์ อมรเชษณ์² และ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง³

¹ วิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประเทศไทย

² นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: kittkhan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 180 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติบรรยาย และองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีทั้งหมด 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การนำตนเอง การนำทีม และการนำองค์การ โดยภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านการนำตนเองมีระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธสูงสุด รองลงมา คือ การนำทีม และการนำองค์การ ตามลำดับ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.98 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 โดยเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ องค์ประกอบการนำตนเองมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด รองลงมาคือ การนำทีม และการนำองค์การ ตามลำดับ

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, วิทยาลัยอาชีวศึกษา

© 2023 JAE: Journal of Applied Education

บทนำ

จากนิยามของภาวะผู้นำจากทัศนะของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศจะเห็นว่ามองภาวะผู้นำในหลายทัศนะ เช่น เน้นให้ความสำคัญกับด้านคุณลักษณะ (leadership is a trait) ด้านความสามารถ (leadership is an ability) ด้านทักษะ (leadership is a skill) ด้านพฤติกรรม (leadership is a behavior) ด้านความสัมพันธ์ (leadership is a relationship) และด้านกระบวนการของอิทธิพล (leadership is an influence process) (Northouse, 2018) อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัจจุบันมีความเชื่อที่สอดคล้องกันว่าภาวะผู้นำสามารถพัฒนาได้จึงให้เน้นให้ความสำคัญของกระบวนการอิทธิพล ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตนกระตุ้นชี้นำผลักดันให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น มีความเต็มใจ พึงพอใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมายร่วมกัน (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2557) ซึ่งจากการศึกษาประเด็นในเรื่องภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักฐานและเอกสารหรือคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา จะเห็นว่าพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่ทำให้มีความสำคัญกับแนวความคิดเรื่องภาวะผู้นำเอาไว้โดยเห็นว่าในสังคมทุกสังคมนั้นจะต้องมีบุคคลที่เกิดมาเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือมาเป็นผู้ชี้นำผู้อื่นอยู่เสมอ (พระเทพปริยัติเมธี (สฤษดิ์ สิริโร), 2553, อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2557)

คำว่า “ผู้นำ” ในทางพระพุทธศาสนาตรงกับคำว่า “นายก” แปลว่าผู้ที่มีศักยภาพในการเป็นหัวหน้ามหาชน หรือผู้ที่มีมหาชนพอใจในบทบาทการเป็นผู้นำ และ/หรือผู้ที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการดำเนินรอยตาม หรือผู้ที่อำนวยความสะดวก

การทำงานประสบความสำเร็จและทุกคนพอใจ อาจกล่าวได้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่สามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นและผู้อื่นอยากดำเนินตาม ส่วนภาวะผู้นำตรงกับคำว่า “นายกภาวะ (นา-ยะ-กะ-พา-วะ)” แปลว่าคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่ทำให้เป็นผู้นำ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่มติดัดตัวมาแต่กำเนิด เช่น หน้าตา ผิวพรรณวรรณะ บุคลิกภาพ ปฏิภาณในการตัดสินใจ วาทศิลป์ เป็นต้น ซึ่งต่อมามีความเชื่อว่าคุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ในภายหลังโดยการศึกษา ฝึกหัด และปฏิบัติจนกลายเป็นความโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งคุณลักษณะที่ก่อให้เกิด “ภาวะผู้นำ” นั้นประกอบด้วยคุณสมบัติ 4 ประการ คือ คุณสมบัติพื้นฐาน คุณสมบัติพิเศษ คุณสมบัติเฉพาะ และคุณสมบัติทั่วๆ ไป (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2557)

ในขณะที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2545 อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2557) ได้อธิบายว่า พระพุทธเจ้าทรงมีลักษณะเด่นของความเป็นผู้นำ ได้แก่ ความเป็นกัลยาณมิตรของมวลมนุษยชาติเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย คือ พ้นทุกข์หรือสภาพที่เป็นปัญหา ดังพุทธพจน์ว่า “เราเป็นกัลยาณมิตรของสัตว์ทั้งหลายอาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตรสัตว์ทั้งหลายก็พ้นไปได้จากทุกข์ทั้งปวง” คำว่า “กัลยาณมิตร” ก็คือคนดีหรือเพื่อนที่ดีซึ่งจะต้องมีทั้งคุณธรรมและความรู้อย่างเพียงพอเป็นแบบอย่างทำให้ผู้ตามเกิดศรัทธาในตัวผู้นำมีความพอใจ เต็มใจและอยากจะไปด้วย ความเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแนะนำวิธีที่ถูกต้องให้คนอื่นปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายหรือพ้นจากปัญหาด้วยตนเอง และมีความสามารถพัฒนาคนอื่นด้วยการให้ศึกษาเรียนรู้หรือฝึกฝนตนเอง จนกระทั่งสามารถที่จะข้ามพ้นความทุกข์หรือปัญหาไปถึงจุดหมายได้ในที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้นำจะตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม ค้นหาแรงจูงใจของผู้ตาม พัฒนาผู้ตาม ความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำจะคอยกระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้ตามรู้สึกเกิดความต้องการอย่างแรงกล้าและเป็นความต้องการที่สูงกว่าเดิมแล้วจึงดำเนินการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะทำให้ผู้ตามร่วมมือกันเคลื่อนไหวไปสู่จุดหมายที่สูงส่งที่ยังประโยชน์ทั้งแก่ผู้นำและผู้ตาม

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2566) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงเพื่อการพัฒนาประเทศ” และให้ความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะทั้งผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาครูและผู้เรียนให้บรรลุผล โดยเฉพาะอย่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนในการบรรลุผลตามวิสัยทัศน์ดังกล่าว เพราะภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลในการที่จะจูงใจให้บุคลากรร่วมมือร่วมใจกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขององค์การด้วยความเต็มใจ เพื่อให้กิจกรรมต่างๆ ภายในองค์การดำเนินไปอย่างราบรื่น และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ แต่เนื่องจากสังคมมนุษย์ในวิกฤตของโลกโลกาภิวัตน์แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนและต่อเนื่องจากพฤติกรรมที่ละเลยหรือตระหนักต่อจริยธรรมในทุกระดับของสังคมโลก ทุกคนได้รับผลกระทบจากวิกฤตของโลกาภิวัตน์ทั้งในระดับครอบครัวหรือแม้กระทั่งผู้ที่มีอำนาจทั่วโลก กล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ยากอย่างยิ่งที่จะค้นพบผู้ที่มีจริยธรรม (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2557) ในขณะเดียวกันวิทยาลัยอาชีวศึกษาได้เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทำให้ผู้บริหารละเลยหรือใส่ใจในเรื่องจริยธรรมทางพุทธศาสนาที่สามารถเสริมสร้างหรือสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะครูและนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566)

ดังนั้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหรือเสริมสร้างศักยภาพความเป็นผู้นำที่เน้นจริยธรรมของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติ จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารให้เกิดประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 101 คน และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา 194 คน ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 295 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา จากการกำหนดขนาดตัวอย่างตามแนวคิดของ Hair และคณะ (2010 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2555) ซึ่งเสนอเกณฑ์ที่ใช้ว่าขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาควรจะเป็น 10-20 เท่าของจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปร และในการวิจัยนี้มี 12 ตัวแปร และใช้เกณฑ์ 15 เท่าของตัวแปร ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 180 คน โดยสุ่มแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน ได้ผู้อำนวยการสถานศึกษา 62 คน และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา 118 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบวัดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพ ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในตำแหน่ง

ตอนที่ 2 คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ ประกอบด้วย ข้อคำถาม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการนำตนเอง ด้านการนำทีม และด้านการนำองค์กร เป็นลักษณะแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัท (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990) มีค่าเท่ากับ 0.98

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างทางโทรศัพท์ และอีเมลกับผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และจัดตั้งกลุ่มไลน์เพื่อประสานงานและตอบแบบวัดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ

4.2 ส่งแบบวัดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธผ่านทางกลุ่มไลน์โดยใช้แบบ Google form

4.3 ขอความร่วมมือทางกลุ่มไลน์และทางโทรศัพท์ในกรณีที่ยังไม่ตอบแบบสอบถาม และติดตามข้อมูลจนมีผู้ตอบแบบสอบถามครบทุกคน

4.4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจนครบทุกองค์ประกอบจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์สถิติพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเก็บรวบรวมเพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจงของตัวแปรแต่ละตัวเป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐานบรรยายให้ทราบค่าเฉลี่ย (MEAN) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าต่ำสุด (Min) ค่าสูงสุด (Max) ค่าความเบ้ (skewness) ค่าความโด่ง (kurtosis) ของตัวแปรแต่ละตัวในการศึกษา

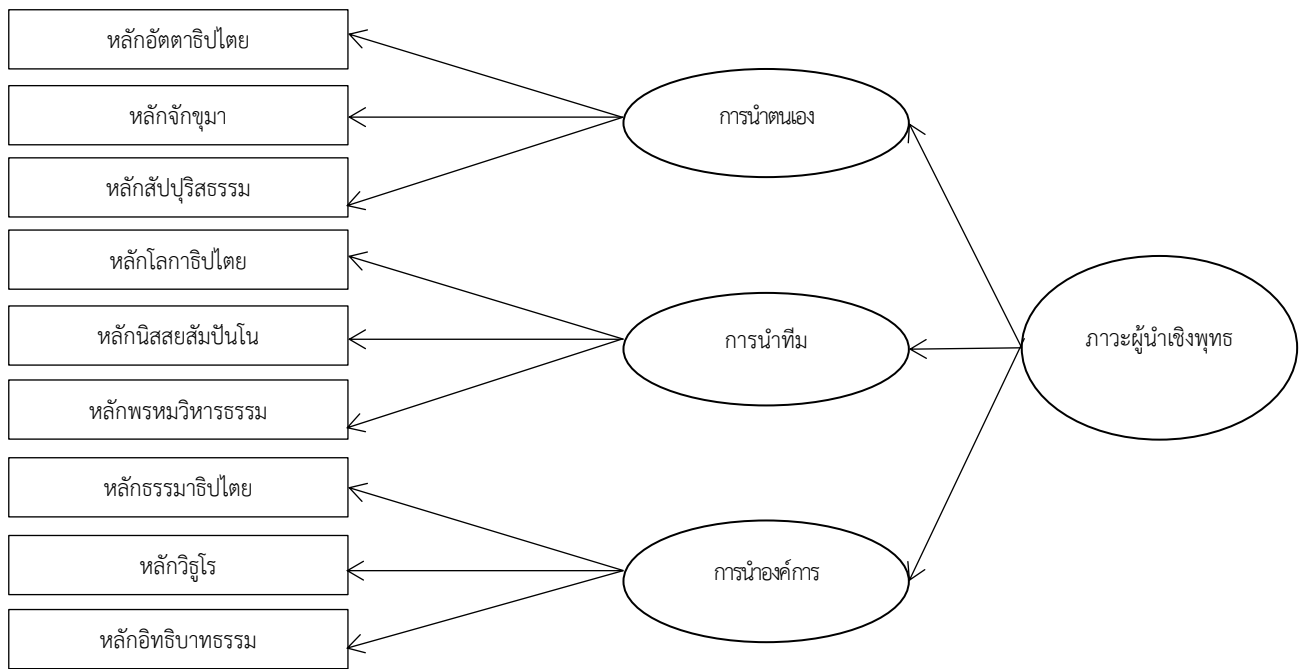
5.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้วยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ระหว่างตัวแปร

5.3 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis) จากคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดตัวแปรแฝงแต่ละด้านโดยใช้โมเดลลิสเรล (LISREL)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำจะเห็นว่ามีความหลากหลายทั้งที่เป็นคุณลักษณะ พฤติกรรม ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความสัมพันธ์ และกระบวนการ โดยมีมิติที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ ซึ่ง Pietersen (2010) ได้กล่าวถึงผู้นำที่มีประสิทธิผลนั้นจะต้องบูรณาการ

องค์ประกอบภาวะผู้นำให้ครอบคลุมในประเด็นสำคัญ 3 องค์ประกอบ ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามจะต้องบูรณาการและทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ หากมิติใดมิติหนึ่งขาดประสิทธิภาพก็จะกลายเป็นผู้นำแบบธรรมดา นอกจากนี้ ยังได้บูรณาการหลักพุทธธรรมที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันมากที่สุดมาเป็นตัวแปรในการวัดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธตั้งภาพที่ 1 ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านการนำตนเอง ได้แก่ 1) หลักอรรถาธิปไตย หลักจักขุมา และหลักสัพปุริสธรรม 2) องค์ประกอบด้านการนำทีม ได้แก่ หลักโลกาธิปไตย หลักนิสสยสัมปันโน และหลักพรหมวิหารธรรม และ3) องค์ประกอบด้านการนำองค์กร ได้แก่ หลักธรรมาธิปไตย หลักวิจิโร และหลักอิทธิบาทธรรม (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, (2557); สมพร สุริโย, (2553); พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), (2552); พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), (2545); พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2549); วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์, (2550); มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2549)) ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาไว้ 3 ด้าน 9 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านการนำตนเอง 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ หลักอรรถาธิปไตย หลักจักขุมา และหลักสัพปุริสธรรม ด้านการนำทีม 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ หลักโลกาธิปไตย หลักนิสสยสัมปันโน และหลักพรหมวิหารธรรม และด้านการนำองค์กร 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ หลักธรรมาธิปไตย หลักวิจิโร และหลักอิทธิบาทธรรม ผลการวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน พบว่า ด้านการนำตนเองมีค่าระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการนำทีม และด้านการนำองค์กร ตามลำดับ

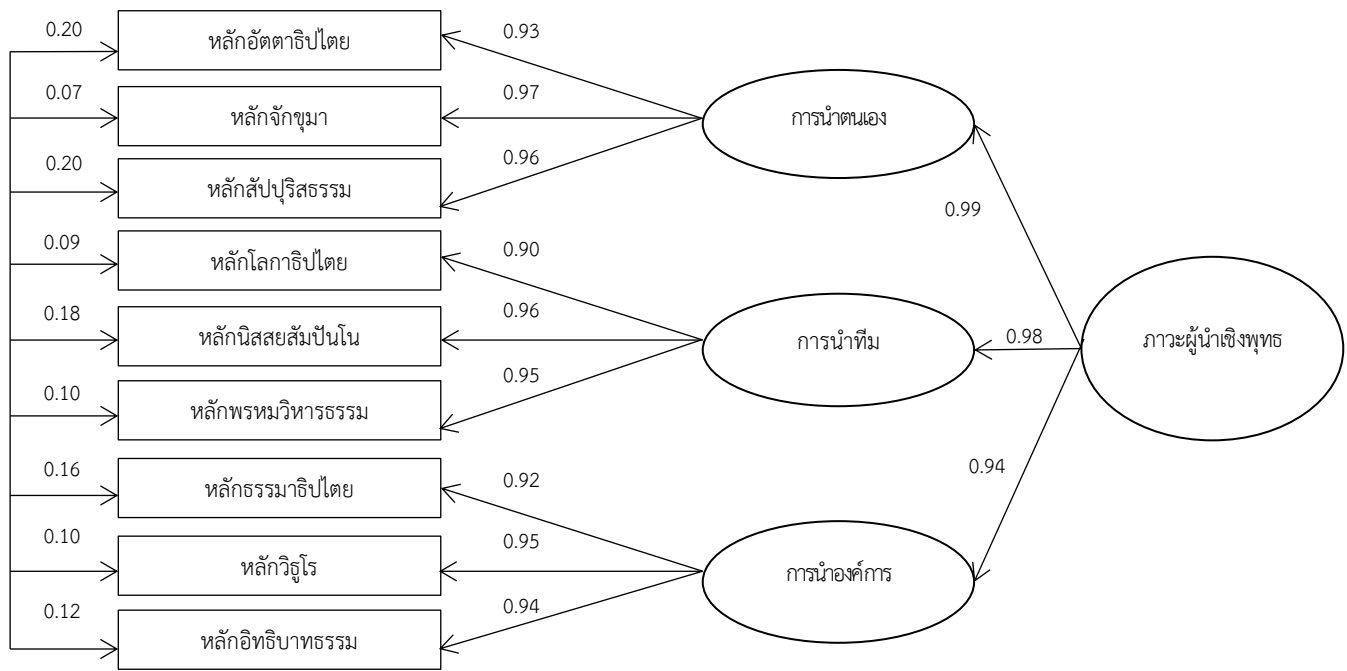
2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าไคสแควร์ (Chi-square) มีค่า

เท่ากับ 4.58 ซึ่งมีความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.59 แสดงว่า ค่าไคสแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.98 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 โดยเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ องค์ประกอบการนำตนเองมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด รองลงมา คือ การนำทีม และการนำองค์การ ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1 และภาพที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักองค์ประกอบ			t	R ²	สปส.คะแนนองค์ประกอบ
	b	(SE)	(β)			
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่หนึ่ง						
1. องค์ประกอบด้านการนำตนเอง (SEL)						
1.1 หลักอรรถาธิปไตย (SEL1)	.93	-	.93	-	.80	.32
1.2 หลักจักขุมา (SEL2)	.97	.03	.96	26.17	.83	.20
1.3 หลักสัพปุริสธรรม (SEL3)	.96	.04	.94	23.27	.82	.21
2. องค์ประกอบด้านการนำทีม (TEA)						
2.1 หลักโลกาธิปไตย (TEA4)	.90	-	.90	-	.80	.12
2.2 หลักนิสสยสัมปันโน (TEA5)	.96	.03	.94	28.71	.81	.30
2.3 หลักพรหมวิหารธรรม (TEA6)	.95	.03	.94	27.16	.80	.21
3. องค์ประกอบด้านการนำองค์การ (ORG)						
3.1 หลักธรรมาธิปไตย (ORG7)	.92	-	.92	-	.80	.20
3.2 หลักวิรูโ (ORG8)	.95	.03	.95	30.85	.72	.10
3.3 การนำ (ORG9)	.94	.03	.94	34.07	.71	.20
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่สอง						
1. ด้านการนำตนเอง (SEL)	.99	.03	.95	30.25	.94	-
2. ด้านการนำทีม (TEA)	.98	.03	.94	25.37	.93	-
3. ด้านการนำองค์การ (ORG)	.94	.03	.92	23.58	.82	-
Chi-Square = 4.58		df = 6	P = .59	GFI = 0.98	AGFI = 0.97	

ภาพที่ 2 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

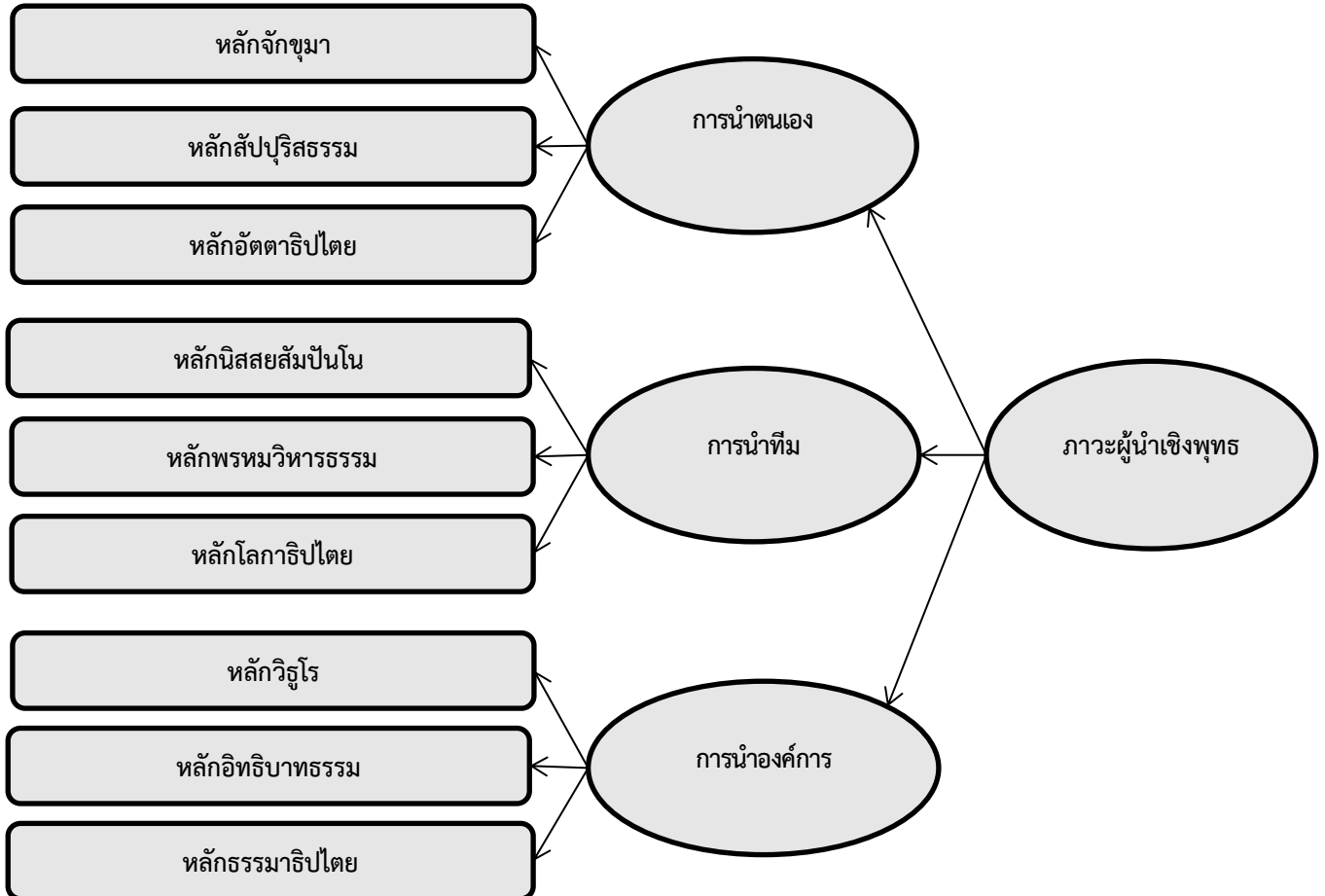
ผลการศึกษาคคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า มี 3 องค์ประกอบ 9 ตัวบ่งชี้ โดยด้านการนำตนเองมีค่าระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธสูงสุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า หลักการหรือเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในระดับอาชีวศึกษาจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับสมรรถนะจึงมุ่งเน้นส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาสมรรถนะตนเองทั้งในด้านการวางแผน การจัดการ การบูรณาการ การบริหารจัดการ ด้วยการนำ และการควบคุม โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดนโยบายให้มีการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อโครงการวิทยาลัยเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิตยา เสาหงษ์ (2563) ที่พบว่า สมรรถนะการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามโครงการวิทยาลัยเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยรวม และด้านการมีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ วไลพร บุชบก (2561) ที่ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะของผู้บริหารวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารซึ่งบรรยายด้วยตัวแปรสำคัญจำนวน 13 ตัวแปร มีค่าเฉลี่ย 4.55 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.51 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธได้มีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่หลากหลายทั้งในตัวแปรเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การบริหารเชิงพุทธ และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำโดยมีการคัดสรรตัวแปรด้วยการสังเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สอดคล้องกับสัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2557) ที่กล่าวถึงสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ การที่ผู้วิจัยมีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมและมีความตรงในการคัดสรรงานวิจัยมาสนับสนุนจะส่งผลให้การตรวจสอบความตรงของโมเดลเป็นไปอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธในแต่ละองค์ประกอบจากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบด้านการนำตนเองมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงพุทธจะต้องให้ความสำคัญกับการฝึกฝนตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีก่อนจึงจะสามารถใช้อิทธิพลหรือจูงใจให้ทีมงานทำงานร่วมกันให้

บรรลุผลสำเร็จในระดับองค์การ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมพร สุริโย (2553) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์ โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิง พุทธด้านการนำตนเองนั้นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวม 3 ปัจจัย ได้แก่ พฤติกรรมผู้นำเชิงพุทธมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.75 การเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ครู มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.61 และบรรยากาศโรงเรียนแบบเปิด มีค่า สัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.50 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Pietersen (2010) ที่เสนอแนวคิดว่า จุดเริ่มต้นในการนำคนอื่น และนำองค์กรนั้นผู้นำจะต้องปรับปรุงพัฒนาตนเองหรือนำตนเองให้ได้ก่อนจึงจะสามารถ มี อิทธิพลหรือสร้างแรงจูงใจคนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การติดกระดุมเม็ดแรกของคุณลักษณะภาวะ ผู้นำเชิงพุทธจะเริ่มต้นที่การนำตนเองที่ทรงพลัง อันจะนำไปสู่การสร้างแรงบันดาลใจนำทีมงานที่มีคุณภาพ ส่งผลไปถึงการ นำองค์กรที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

องค์ความรู้ใหม่

จากการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับทฤษฎีภาวะผู้นำโดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิงพุทธ และนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองมีองค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบและความ สำคัญของแต่ละองค์ประกอบย่อยจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบโดยจัดเรียงลำดับตามความสำคัญจากค่าน้ำหนักมากไป นาน้อยในแต่ละองค์ประกอบได้ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 3 โมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์มีข้อค้นพบสำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่มีองค์ประกอบครอบคลุมทั้งมิติและกระบวนการของภาวะผู้นำ ได้แก่ การนำตนเอง การนำทีม และการนำองค์กร และพบว่า ด้านการนำตนเองมีระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำมากที่สุดซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเริ่มต้นในการพัฒนาตนเองของผู้นำเชิงพุทธจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองก่อนด้านอื่นๆ ในขณะเดียวกันจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า องค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธที่สำคัญที่สุด คือ ด้านการนำตนเอง รองลงมาคือ การนำทีม และการนำองค์กร ตามลำดับ โดยในด้านการนำตนเองนั้น ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญตามน้ำหนักองค์ประกอบมากไปน้อย คือหลักจักษุมา หลักสัปปุริสธรรม และหลักอิตฺตธาธิปไตย ตามลำดับ ด้านการนำทีมผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับหลักนิสสัยสัมปันโน หลักพรหมวิหารธรรม และหลักโลกาธิปไตย ตามลำดับ ส่วนด้านการนำองค์กรผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับหลักวิจิโร หลักอิทธิบาทธรรม และหลักธรรมาธิปไตย ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผลจากการวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสามารถนำคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ได้เป็นแนวทางในการกำหนดคุณสมบัติเพื่อพิจารณาบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา

1.2 ควรนำองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา ไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาศักยภาพด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร

1.3 ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านการนำตนเองมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ควรมีการสนับสนุนให้ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาได้มีการพัฒนาตนเองให้มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งด้านการมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการด้านอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับนโยบายและระดับปฏิบัติเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธที่พึงประสงค์สำหรับผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารและครูวิทยาลัยอาชีวศึกษาว่ามีคุณลักษณะใดที่เหมือนกันและคุณลักษณะที่มีความต่างกันอย่างไร

2.3 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยโมเดลสมการโครงสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษา หรือในต่างสังกัด

เอกสารอ้างอิง

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 2(1), 68-74.
- นิตยา เสาหงษ์. (2563). *สมรรถนะการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามโครงการวิทยาลัยเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2545). *ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ*. นครปฐม: ธรรมสภา.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (2552). *ภาวะผู้นำ: จากเนลสัน มันเดลา โอบามาแห่งทำเนียบขาว*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิมุตตยาลัย.

- พระมหาสมพร สุริโย. (2553). *รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย).
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรภาส ประสมสุข และ นิพนธ์ กินวงศ์. (2550). หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 18(2), 63-83.
- วไลพร บุชบก. (2562). *องค์ประกอบสมรรถนะของผู้บริหารวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม).
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2557). *ภาวะผู้นำเชิงพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: อภิชชาติการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566). *รายงานประจำปี 2565 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.
- Northouse, P. G. (2018). *Introduction to leadership: concept and practice*. (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pietersen, W. (2010). *Strategic Learning: How to be smarter than your competition and turn to insights in to competitive advantage*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

The development of learning achievement in Thai language on authentic diphthongs by using skill exercises for grade 5 students at Mae Pong Pracha Samakkee School

Chanmanee Nakhamuanhang^{1*} and Atthaphong Phiwhleung¹

¹ Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: janmanee1932544@gmail.com

ABSTRACT

This article aimed to (1) compare the learning achievements in Thai language on real diphthongs before and after learning by using skill exercises, and (2) study the opinions of grade 5 students towards learning activities. The sample group was Grade 5 students at Mae Pong Pracha Samakkee School. Model of pre-experimental research by using one group pretest-posttest design a single-group for measure the results before and after the experiment. The tools used in the research were learning management plans, skill exercises, pre-learning and post-learning tests and a questionnaire on students' opinions towards learning activities. The data were analysis using basic statistics including mean, standard deviation and percentage. The results of the research were as follows the comparison of learning achievements in Thai language on real diphthongs before and after learning by using skill exercises of grade 5 students at Mae Pong Pracha Samakkee School. Overall, there were mean 82.55%, which after learning were significantly higher than before .05. The opinions of grade 5 students towards learning activities were at the highest average level.

Keywords: Authentic Diphthongs, Skill Exercises, Learning Management Activity

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี

จันทร์มณี นาคาม้วนหาง^{1*} และ อรรถพงษ์ ผิวเหลือง¹

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: janmanee1932544@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ ก่อนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี และ (2) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี รูปแบบการวิจัยทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Research) ด้วยวิธีการใช้กลุ่มทดลองกลุ่มเดียว เพื่อวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One group Pretest - Posttest Design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบฝึกทักษะ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 82.55 ซึ่งหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ .05 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: คำควบกล้ำแท้, แบบฝึกทักษะ, กิจกรรมการจัดการเรียนรู้

© 2023 JAE: Journal of Applied Education

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กล่าวไว้ว่า การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พระราชบัญญัติการศึกษา (2542 ฉบับแก้ไข 2553) หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

จากสาระในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สรุปได้ว่า หลักสูตรแบ่งสาระออกเป็น 5 สาระ ได้แก่ 1) การอ่าน 2) การเขียน 3) การฟังการดูและการพูด 4) หลักการใช้ภาษาไทย และ 5) วรรณคดีวรรณกรรม ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้สอนนำไปจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนตามสมรรถนะที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะสาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

จากการสำรวจ พบว่า นักเรียนบางส่วนมีปัญหาเกี่ยวกับการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำแต่ไม่ถูกต้อง และไม่ชัดเจน ซึ่งปัญหาดังกล่าวมาจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการออกเสียงผิดจนเกิดความคุ้นชิน 2) ปัญหาด้านการเอาตัวอย่างการพูดที่ผิด 3) ปัญหาด้านการออกเสียงคำควบกล้ำแท้จะออกเสียงยากกว่าการออกเสียงที่ไม่มีตัวควบ สอดคล้องกับ ประสงค์ ราชณสุข (2532) กล่าวถึงปัญหาในการออกเสียงคำที่ใช้ ร ล ว ควบกล้ำไว้ว่า ผู้ที่อ่านออกเสียงพยัญชนะ ร ล ไม่ชัดเจนจะมีปัญหา คือ ออกเสียงคำที่ควบกล้ำ ร ล ไม่ชัดเจนตามไปด้วย โดยจะออกเสียงสับสน เช่น ปลาบปลื้ม ออกเสียงเป็น ปราบปริ่ม พรวดพราด ออกเสียงเป็น พลวดพลาด เป็นต้น หรือไม่ออกเสียง ร ล ที่ควบกล้ำอยู่เลย เช่น ตรง ออกเสียงเป็น ตง เนื่องจากออกเสียงได้ง่ายกว่า และไม่ได้รับการฝึกฝน การออกเสียงที่ถูกต้อง และชลธิรา กลัดอยู่ (2521) กล่าวถึงปัญหาการออกเสียงคำที่มีพยัญชนะ ว ควบกล้ำว่า มักจะเกิดกับผู้ที่ไม่สามารถออกเสียง กว ขว คว ได้ แต่จะออกเสียงเป็นเสียง ฟ หรือ ฝ เช่น ท้องฟ้ากว้างขวางและทะเลที่ดูกว้างขวาง ออกเสียงเป็น ท้องฟ้าฟ้างผางและทะเลก็ดูฟ้างฟ้างจ้งที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากวิธีออกเสียง กว ขว และ ฟ มีวิธีออกเสียงที่คล้ายกัน และ ขว กับ ฟ ก็มีวิธีออกเสียงที่คล้ายคลึงกันเช่นเดียวกัน

การใช้แบบฝึกทักษะประกอบในการจัดการเรียนรู้นั้นจึงมีความสำคัญหลายประการ เช่น ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น เพราะแบบฝึกจะเป็นเครื่องมือทบทวนความรู้ที่นักเรียนได้เรียน และทำให้เกิดความชำนาญคล่องแคล่วในเนื้อหาวิชาเหล่านั้นยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่ง คือ ทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียน ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงเนื้อหา วิธีสอนและกิจกรรมตลอดจนสามารถช่วยนักเรียนได้ดีที่สุดตามความสามารถ และนอกจากนี้การใช้แบบฝึกยังทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่น โดยสามารถทำงานได้ตามลำพัง มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย และสามารถประเมินผลงานตนเองได้ สุมลมาลย์ เอติรัตน์ (2554) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 2 จำนวน 42 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การทดลองค่าที่ (t - test) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์การอ่านออกเสียงควบกล้ำหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี ปีการศึกษา 2565 พบว่า นักเรียนได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือร้อยละ 75 โดยเฉพาะปัญหาการอ่านและการเขียน คำควบกล้ำที่มีตัว ร ล ว เพื่อเป็นการแก้ปัญหาและการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อันจะนำไปสู่การบรรลุมาตรฐานการศึกษาตามหลักสูตรและมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ให้สูงขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีนิสัยรักการอ่าน และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ ก่อนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ การวิจัยทดลองขั้นต้น (pre-experimental research) ด้วยวิธีการใช้กลุ่มทดลองกลุ่มเดียว – วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One group Pretest - Posttest Design) สัญลักษณ์ (T1 - x - T2)

E	หมายถึง กระบวนการทดลอง
T1	หมายถึง มีการทดสอบหรือเก็บคะแนนก่อนเรียน
X	หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แบบฝึกหัด
T2	หมายถึง มีการทดสอบหรือเก็บหลังเรียน

โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี ตำบลแม่โป่งอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 140 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี ตำบลแม่โป่งอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 20 คน แบ่งเป็นนักเรียนชายจำนวน 9 คน และนักเรียนหญิงจำนวน 11 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

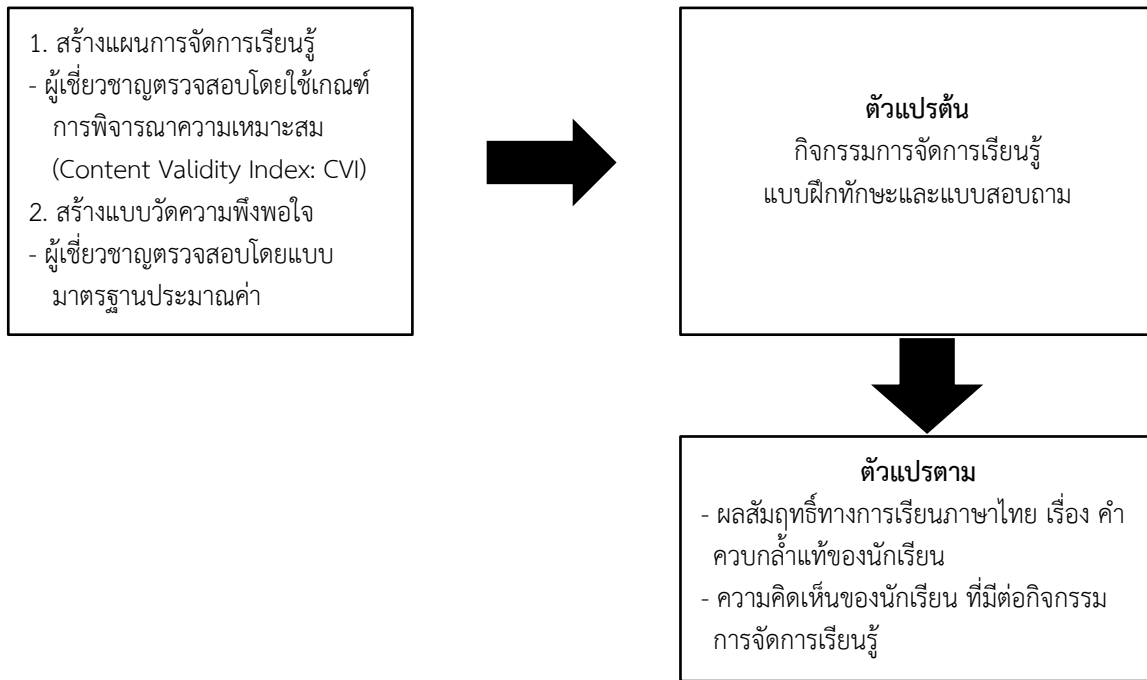
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือ ได้แก่ แบบฝึกทักษะคำควบกล้ำแท้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีทั้งหมด 6 ชุด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำควบกล้ำแท้ ซึ่งเป็นชุดเดียวกัน แบบทดสอบนี้เป็นแบบปรนัย จำนวน 60 ข้อ คะแนนเต็ม 60 คะแนน และแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 แผน ใช้เวลาแผนละ 1 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งหมด 6 ชั่วโมง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ เก็บคะแนนผลงานการอ่านคำควบกล้ำแท้ของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคน นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ 1) ค่าเฉลี่ย 2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) ร้อยละ และเก็บระดับความคิดเห็นจากแบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้นำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน เป็นร้อยละ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 82.55, S.D. = 9.95$) คิดเป็นร้อยละ 68.79 เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่า มีนักเรียนจำนวน 8 คน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 91.75, S.D. 1.67$) คิดเป็นร้อยละ 76.46 มีนักเรียนจำนวน 6 คน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 83.33, S.D. 3.08$) คิดเป็นร้อยละ 69.44 มีนักเรียนจำนวน 3 คน มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 72.67, S.D. 4.62$) คิดเป็นร้อยละ 60.56 และมีนักเรียนจำนวน 3 คน มีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำที่สุด ($\bar{X} = 66.33, S.D. 2.08$) คิดเป็นร้อยละ 55.28

2. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ

ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.41$) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านการบูรณาการและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90, S.D. = 0.30$) รองลงมาคือ นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77, S.D. = 0.42$) นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านเตรียมเนื้อหาการสอน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73, S.D. = 0.45$) นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านความสามารถของผู้สอน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70, S.D. = 0.44$) และนักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30, S.D. = 0.41$)

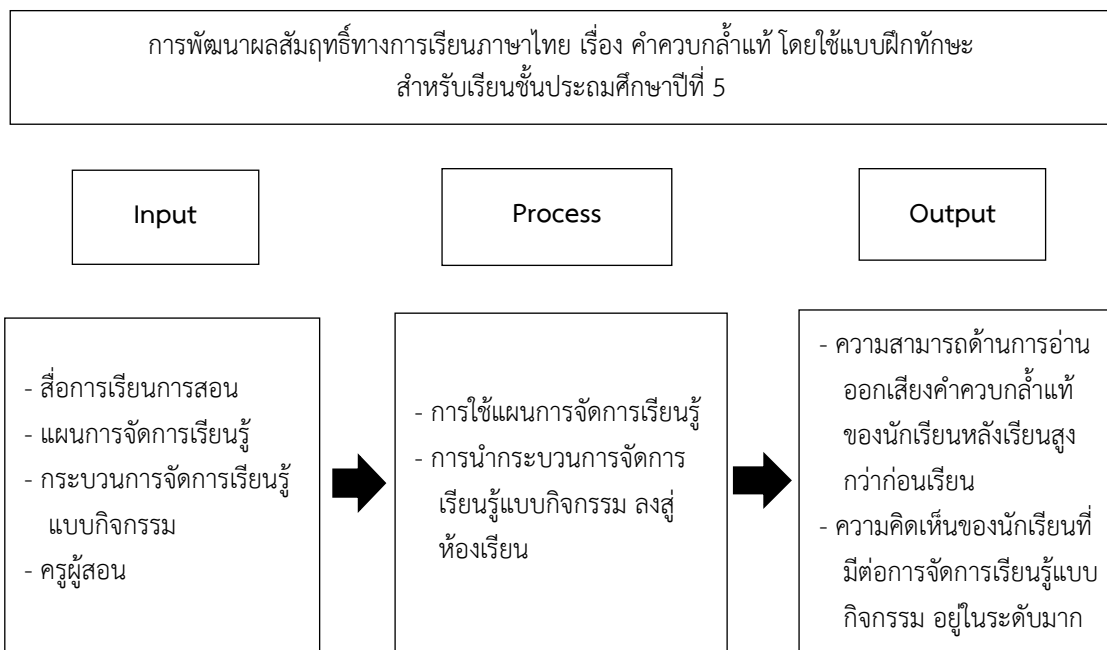
อภิปรายผล

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ .50 สอดคล้องกับ พิมพัรชชา โนนหิน วิชยา กลั่นหุ่น และศิวดล วราเอกศิริ (2563) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหนองบัว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำที่มีพยัญชนะควบกล้ำ ร ล ว โดยมีคะแนนก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 50.3 และมีคะแนนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 83.3 จะเห็นได้ว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนวรรตน์ จองหนุ่ม และกฤษฎา สังขมงคล (2562) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่อง (ประชากรบำรุง) ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านออกเสียงควบกล้ำ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่อง (ประชากรบำรุง) หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะแผนการจัดการเรียนรู้มีความน่าสนใจ การใช้สื่อและแบบฝึกทักษะมีความหลากหลาย มีการบูรณาการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ กล้าแสดงออก ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ ณัฐวรรณ นิธิสมบัติสถิต รังสรรค์ มณีเล็ก และสุกกรรัตน์ มิ่งสมร (2564) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่าน เขียนคำควบกล้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่เกาะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดฝึกทักษะการอ่าน เขียนคำควบกล้ำ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมาก และสรานี สมไชยวงศ์ (2564) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการสอนอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้เทคนิคโฟนิกส์ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรการ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อการสอนอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้เทคนิคโฟนิกส์ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหา และด้านกิจกรรมในระดับมากที่สุดทุกด้าน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ได้จริง และส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาของนักเรียนที่สูงขึ้น และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ดังแผนภาพโมเดลต่อไปนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่โป่งประชาสามัคคี พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 82.55, S.D. = 9.95$) คิดเป็นร้อยละ 68.79 เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่า มีนักเรียนจำนวน 8 คน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 91.75, S.D. 1.67$) คิดเป็นร้อยละ 76.46 มีนักเรียนจำนวน 6 คน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 83.33, S.D. 3.08$) คิดเป็นร้อยละ 69.44 มีนักเรียนจำนวน 3 คน มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 72.67, S.D. 4.62$) คิดเป็นร้อยละ 60.56 และมีนักเรียนจำนวน 3 คน มีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำที่สุด ($\bar{X} = 66.33, S.D. 2.08$) คิดเป็นร้อยละ 55.28

ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.41$) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านการบูรณาการและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90, S.D. = 0.30$) รองลงมาคือ นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77, S.D. = 0.42$) นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านการเตรียมเนื้อหาการสอน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73, S.D. = 0.45$) นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านความรู้ความสามารถของผู้สอน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70, S.D. = 0.44$) และนักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30, S.D. = 0.41$)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าว่าจะใช้นวัตกรรมนี้ในการทำวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนรู้

1.2 ควรนำนวัตกรรมนี้ไปใช้กับนักเรียนในช่วงชั้นที่สูงขึ้น เนื่องจากจะมีความพร้อมและมีฐานความรู้ที่มากกว่า

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาหาประสิทธิผลของการใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนที่มีต่อการสอนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ

2.2 ควรพัฒนาแบบฝึกทักษะและการจัดการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะ ในกลุ่มสาระอื่นๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชลธิรา กลัดอยู่. (2521). *การใช้ภาษา*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ณัฐวราภรณ์ นิธิสมบัติสถิต, รังสรรค์ มณีเล็ก และ สุกกรัตน์ มิ่งสมร. (2564). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านเขียนคำควบกล้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่เกาะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(10), 207-218.
- นวรรตน์ จองหนู่ม และ กฤษฎา สังขมงคล. (2562). การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่อง (ประชากรบำรุง). *วารสารวิชาการครุศาสตร์สวนสุนันทา*, 3(2), 41-48.
- ประสงค์ ราชณสุข. (2532). *การศึกษาผลการทดลองใช้แบบฝึกเสริมทักษะการพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์รัชชา โนนหิน, วิชยา กลั่นหุ่น และ ศิวตล วราเอกศิริ. (2563). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหนองบัว. *วารสารวิชาการครุศาสตร์สวนสุนันทา*, 4(1), 11-18.
- สรานี สมไชยวงศ์. (2564). ผลของการสอนอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้เทคนิคโฟนิกส์ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*, 4(1), 105-115.
- สุมลมาลย์ เอติรัตน์. (2553). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี).

The Development of Reading Skills Aloud for True Diphthongs and Improper Diphthongs by Using Skill Exercises for Students in Grade 6, Ban Bo Luang School, Hot District, Chiang Mai Province

Worawut Kawee^{1*} Akarachai Chaisawaeng¹ and Atthaphong Phiwhleung¹

¹ Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: thomworawut@gmail.com

ABSTRACT

This article aimed (1) to compare reading skills aloud in diphthongs before and after learning by using exercises; and (2) to study the opinions of grade 6 students toward learning activities. The sample group was Grade 6 students at Ban Bo Luang School by using a specific selection method, pre-experimental research of model with using one group pre-test post-test design. The research tools were learning management plans, exercises, pre- and post-tests and a questionnaire on students' opinions towards learning activities. The data were analysis including mean, standard deviation and percentage. The results of the research were as follows Comparison of reading skills aloud diphthongs by using exercises of grade 6 students at Ban Bo Luang School. There was a result of reading aloud diphthongs of the students before learning that the mean from everyone were equal 9.87. The number of students who read diphthongs aloud had a total of 16 people with the highest ability equal to 103 points, representing 85.83 percent, with the lowest ability equal to 67 points, representing 55.83 percent. In summary, the students' ability to read aloud diphthongs after class had the mean from everyone equal 14.18. The results of students' opinions towards learning by using learning activities were as follows: overall, it was found that the students' opinions on learning by using learning activities had the highest average level. When considering each issue, it was found that the students' opinions on the teacher's learning were a good example for the students with the highest mean. Followed by students' opinions on teacher learning, having many main teaching techniques and teachers having good teaching skills with the highest mean. The students' opinions towards learning were good teacher interaction with the highest mean.

Keywords: Reading Skills, Diphthongs, Skill Practice

การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบโดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

วารุฒิกาวี^{1*} อัครชัย ชัยแสง¹ และ อรรถพงษ์ ผิวเหลือง¹

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: thomworawut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ก่อนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกหัด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ (2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง รูปแบบการวิจัยทดลองขั้นต้น ด้วยวิธีการใช้กลุ่มทดลองกลุ่มเดียว เพื่อวัดผลก่อนและหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบฝึกหัด แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้แบบฝึกหัด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง มีผลคะแนนการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยจากทุกคนเท่ากับ 9.87 จำนวนนักเรียนที่การอ่านออกเสียงคำควบกล้ำมีทั้งสิ้น 16 คน มีความสามารถสูงสุดเท่ากับ 103 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.83 มีความสามารถต่ำสุดเท่ากับ 67 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.83 โดยสรุปแล้วนักเรียนมีความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยจากทุกคนเท่ากับ 14.18 และผลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ ในภาพรวมพบว่า นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านครูมีเทคนิคหลากหลายในการสอนและด้านครูมีทักษะการสอนที่ดีมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ทักษะการอ่าน, คำควบกล้ำ, แบบฝึกทักษะ

© 2023 JAE: Journal of Applied Education

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเครื่องแสดงถึงเอกลักษณ์ประจำชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชาติทำให้เกิดความสะดวกและการสื่อสารที่มีความเข้าใจตรงกันอีกทั้งภาษาไทยยังเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งต่างๆ เพราะการเรียนรู้ภาษาไทยเป็นทักษะความเข้าใจในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยใช้ภาษาเป็นสื่อของความคิด ความเข้าใจ และแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตลอดจนนำไปใช้พัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง (กรมวิชาการ, 2545) และการสอนภาษาไทยนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงก็คือ ทักษะในการสื่อสารได้แก่ การฟัง พูด อ่าน และเขียน ทักษะทั้งสี่จะเกิดขึ้นได้นั้นต้องผ่านกระบวนการคิดที่ต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ฝึกคิดเป็นจึงจะเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน นอกจากนี้ภาษาไทย ยังเป็นสื่อที่แสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรมประเพณี ชีวิตทัศน์ โลกทัศน์ และสุนทรียภาพ โดยบันทึกไว้เป็นวรรณคดีและวรรณกรรมอันล้ำค่า ภาษาไทยจึงเป็นสมบัติของชาติที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ เพื่ออนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (กรมวิชาการ, 2544)

ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ในด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเรียนรู้วิชาอื่นๆ ผู้ที่มีความสามารถหรือทักษะทางภาษาดีจะสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ดีด้วย อีกประการหนึ่งการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกันนั้นจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับการใช้ภาษาสื่อสารด้วยการพูดหรือภาษาเขียนก็ได้ ในส่วนของการสื่อสารด้วยภาษาพูดนั้นมีความสำคัญที่การออกเสียง ถ้าผู้พูดออกเสียงได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่วชัดเจน ก็จะทำให้การสื่อสารเป็นไปตามวัตถุประสงค์ แต่ถ้าออกเสียงไม่ชัดเจนหรือผิดเพี้ยนไปก็จะทำให้การสื่อความหมายผิดตามไปด้วย ซึ่งส่วนมากมักจะประสบปัญหาในประเด็นของการออกเสียง “ควบกล้า” (แสงระวี ฌรงคะชวน, 2542) ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2526) ตอนหนึ่งว่า “ภาษาไทยเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ คนไทยโชคดีที่มีภาษาเป็นของตนเองแต่โบราณกาลจึงสมควรอย่างยิ่งที่ต้องรักษาเอาไว้ ปัญหาเฉพาะด้านการรักษาภาษามีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือการออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน”

“การออกเสียงไม่ชัดเจนหรือไม่ถูกต้องอาจทำให้เข้าใจผิดไปได้ เช่น รัก กับ ลัก, ฟัน กับ ควัน มีความหมายต่างกัน ถ้าใช้ผิดก็ทำให้เข้าใจผิดได้” การออกเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทยนั้นมีปัญหาในการออกเสียงค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการออกเสียงพยัญชนะ เสียงพยัญชนะที่ผู้ใช้ภาษาออกเสียงไม่ชัดเจนหรือไม่ถูกต้องมีทั้งพยัญชนะเดี่ยว เช่น ร ล ส ท และ พยัญชนะประสมที่เป็นคำควบกล้าทั้ง 11 เสียงในภาษาไทยปัญหาในการออกเสียงคำควบกล้านั้นมักเกิดขึ้นกับผู้ใช้ภาษาทุกกลุ่ม ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการออกเสียงคำควบกล้าจะออกเสียงยากกว่าการออกเสียงที่ไม่เป็นตัวควบ และไม่ได้รับการฝึกฝนให้ออกเสียงอย่างถูกต้อง เมื่อเกิดความเคยชินก็จะออกเสียงตามสบาย จนในที่สุดก็กลายมาเป็นปัญหาของการสื่อสารภาษาไทย นอกจากการใช้ภาษาผิดพลาดด้วยสาเหตุดังกล่าวแล้วสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้ภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนในภาษาไทยและมีอิทธิพลต่อการออกเสียงและการเขียนภาษาไทยด้วย (ดุขฎิพร ชานีโรศานต์, 2526)

โรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญอีกแห่งหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคำควบกล้าที่ไม่ถูกต้องโดยเฉพาะการออกเสียงคำควบกล้า หากนักเรียนไม่สามารถออกเสียงคำควบกล้าได้หรือออกเสียงได้ไม่ชัดเจน ครูซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่สอนนักเรียนต้องคิดค้น หาแนวทางการพัฒนาแก้ไขและสอนให้นักเรียนออกเสียงคำควบกล้าได้อย่างถูกต้อง ทศนา ธาณีวรรณ, ม.ป.ป. (อ้างถึงใน ธฤต ภูณสุวรรณรักษ์, 2549) ได้เสนอแนะการสอนอ่านออกเสียงควบกล้าไว้สองขั้นตอน ขั้นแรก คือขั้นการฟัง ในขั้นนี้ ครูต้องเป็นต้นแบบที่ถูกต้องในการออกเสียง เพื่อให้ให้นักเรียนสังเกตความแตกต่างการออกเสียงคำควบกล้า และคำที่ไม่ควบกล้า ขั้นที่สอง คือ ขั้นอ่านออกเสียง เป็นขั้นที่นักเรียนจะได้ฝึกออกเสียงคำที่ถูกต้องตามครู หากปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าวจนนักเรียนสามารถอ่านออกเสียงคำเหล่านี้ได้แล้ว ครูก็สามารถฝึกคำอื่นๆ ต่อไปได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูโดยตรงที่จะสร้างแบบฝึกหัดให้เหมาะสมกับเรื่องที่สอนเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะและเข้าใจมากขึ้น ครูจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับเรื่องที่สอนเพื่อให้แบบฝึกหัดนั้นมีประสิทธิภาพสูงและเหมาะสมกับนักเรียนมากที่สุด

จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยปีที่ผ่านมา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ได้พบว่านักเรียนมีปัญหาในการอ่านออกเสียงคำควบกล้าแท้และคำควบกล้าไม่แท้ ร้อยละ 56.25 (ผลสัมฤทธิ์การวัดผลก่อนเรียน) เมื่อนักเรียนออกเสียงผิดจนเกิดการคุ้นชินทำให้เกิดปัญหาในการเขียนคำควบกล้าแท้และคำควบกล้าไม่แท้ด้วยเช่นกัน ปัญหาต่อมาคือนักเรียนแยกความแตกต่างของเสียงคำที่ควบกล้าและไม่ควบกล้าไม่ได้เมื่อนักเรียนเขียนตอบคำถามหรือใบงานที่มีคำควบกล้า จึงเขียนตามการออกเสียงของนักเรียนคือไม่มีตัวอักษรควบ ปัญหาการออกเสียงควบกล้าควรที่จะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการแก้ปัญหาการออกเสียงคำควบกล้าของนักเรียน โดยได้นำแบบฝึกการอ่านออกเสียงคำควบกล้ามาใช้ในการสอนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้แบบฝึกทักษะ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ การวิจัยทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Research) ด้วยวิธีการใช้กลุ่มทดลองกลุ่มเดียว – วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One group Pretest - Posttest Design) สัญลักษณ์ (T1 - x - T2)

E	หมายถึง กระบวนการทดลอง
T1	หมายถึง มีการทดสอบหรือเก็บคะแนนก่อนเรียน
X	หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แบบฝึกหัด
T2	หมายถึง มีการทดสอบหรือเก็บหลังเรียน

โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านบ่อหลวงทั้งหมดจำนวน 307 คน
กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 16 คน โดยใช้วิธีการแบบเลือกเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือ ได้แก่ แบบฝึกทักษะคำควบกล้ำแท้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีทั้งหมด 6 ชุด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำควบกล้ำแท้ ซึ่งเป็นชุดเดียวกัน แบบทดสอบนี้เป็นแบบปรนัย จำนวน 60 ข้อ คะแนนเต็ม 60 คะแนน และแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 แผน ใช้เวลาแผนละ 1 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งหมด 6 ชั่วโมง

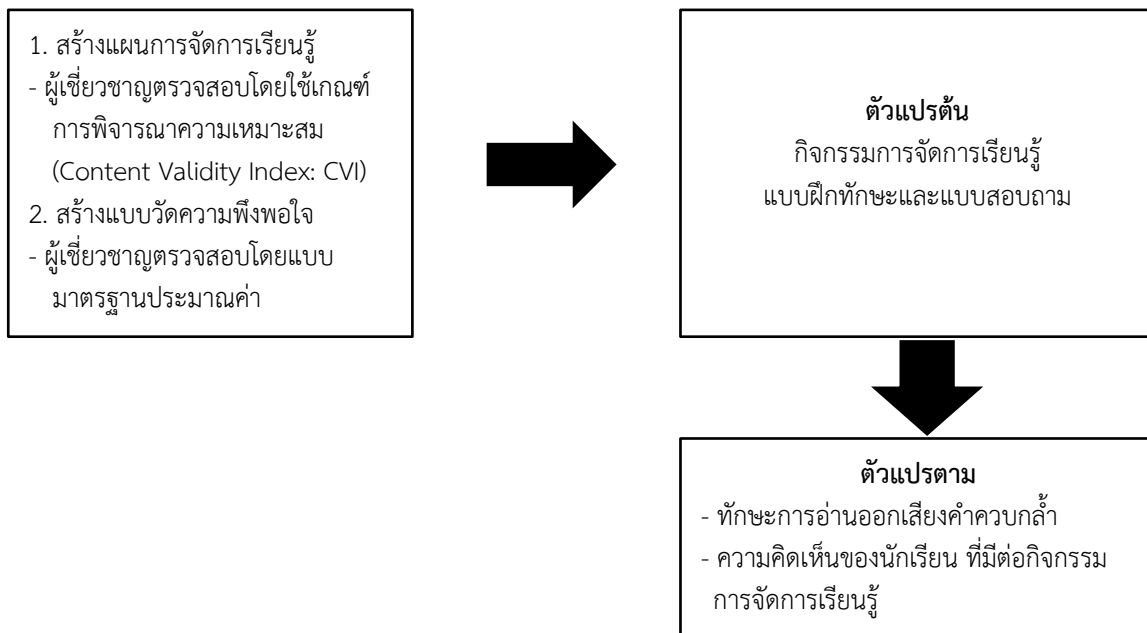
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 3.1 รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตนักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนวิชาภาษาไทยพร้อมทั้งหาวิธีการแก้ไข ปัญหา
- 3.2 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre - Test) ใช้แบบทดสอบการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ แล้วบันทึกผลแบบการให้คะแนน
- 3.3 ทำการทดลอง โดยให้นักเรียนใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ
- 3.4 ทำการทดสอบหลังสอน (Post - Test) โดยใช้แบบทดสอบการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ในชุดแบบฝึกทักษะการอ่านแบบเดียวกับก่อนเรียน
- 3.5 เก็บคะแนนผลงานการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคน นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ 1) ค่าเฉลี่ย 2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) ร้อยละ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 4.1 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 4.2 เปรียบเทียบความสามารถของนักเรียนในการออกเสียงคำควบกล้ำก่อนการฝึกและหลังการฝึก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้แบบฝึกทักษะ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

ผลการเปรียบเทียบการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้แบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ มีผลคะแนนการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนก่อนเรียน ($\bar{X} = 9.87, S.D. = 2.77$) จำนวนนักเรียนที่การอ่านออกเสียงคำควบกล้ำมีทั้งสิ้น 16 คน มีความสามารถสูงสุดเท่ากับ 103 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.83 มีความสามารถต่ำสุดเท่ากับ 67 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.83 โดยสรุปแล้วนักเรียนมีความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ($\bar{X} = 14.18, S.D. = 2.48$)

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ ดังนี้ การเปรียบเทียบการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง ก่อนเรียนและหลังการจัดการเรียนรู้รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ

การทดสอบ	จำนวน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ก่อนเรียน	16	60	34.50	4.82
หลังเรียน	16	60	49.62	6.14

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยก่อนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 34.50, S.D. = 4.82$) หลังการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 49.62, S.D. = 6.14$) ซึ่งค่าเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้

ผลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ ในภาพรวมพบว่า นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.73) รองลงมาคือ นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านครูมีเทคนิคหลากหลายในการสอนและด้านครูมีทักษะการสอนที่ดีมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.64) นักเรียนมีความเห็นต่อการเรียนรู้ด้านครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.63)

ตารางที่ 2 แสดงความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความคิดเห็นด้านครูผู้สอน	ระดับความพึงพอใจ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ครูมีทักษะการสอนที่ดี	4.43	.64	มาก
2. ครูมีเทคนิคหลากหลายในการสอน	4.43	.64	มาก
3. ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี	4.35	.63	มาก
4. ครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียน	4.27	.73	มาก
โดยรวม	4.37	.66	มาก

จากตารางที่ 2 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วย ดังนี้ ผลการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 16 คน

อภิปรายผล

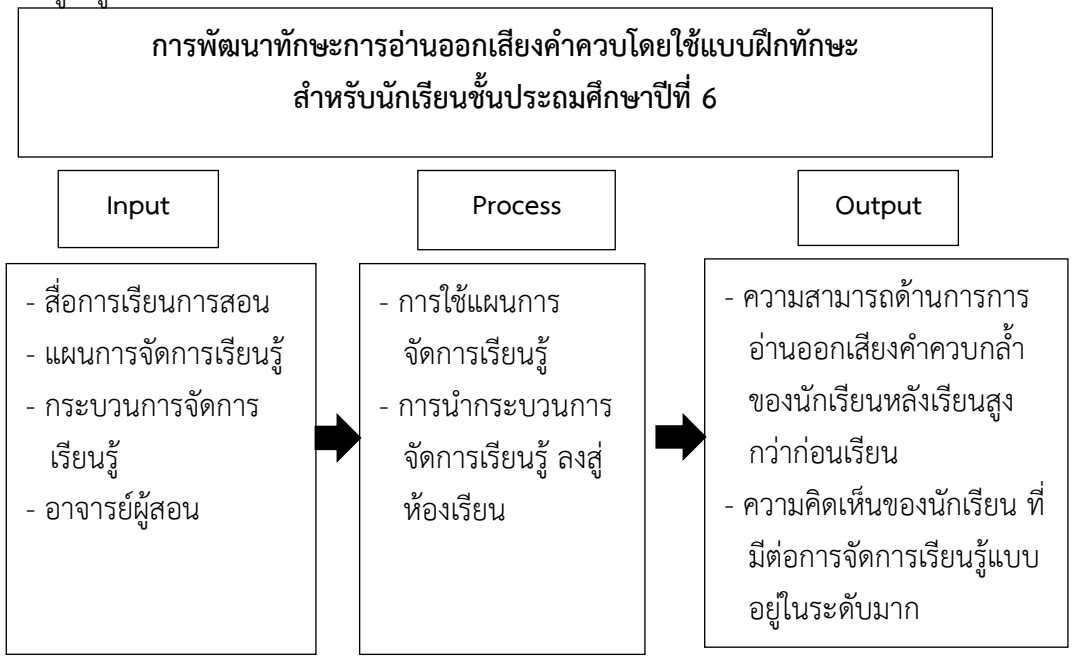
ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่องการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ โดยใช้แบบฝึกหัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ .50 เพราะว่า แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ทำให้นักเรียน เกิดความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับ สุดารัตน์ เอกวาณิช (2520) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกการอ่านคำที่ใช้อักษร ร ล ว คำควบกล้ำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยทดลองกับนักเรียนหญิงโรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย จำนวน 70 คน ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกการอ่านคำที่ใช้ ร ล ว ควบกล้ำจำนวน 21 แบบฝึก เมื่อนำไปใช้กับนักเรียนแล้วทำให้นักเรียน มีความสามารถในการอ่านคำที่ใช้อักษร ร ล ว ควบกล้ำเพิ่มขึ้น และ ศรีประภา ปาลสุทธิ (2523) ได้สร้างแบบฝึกการอ่านออกเสียงที่ใช้อักษร ร ล ว ควบกล้ำสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทดลองใช้กับนักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ปรากฏว่านักเรียนสามารถอ่านคำที่ใช้อักษรควบได้ถูกต้องมากขึ้นหลังจากการฝึกจากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการฝึกออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้แบบฝึกสามารถพัฒนาการออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนได้

ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เพราะผู้วิจัยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียน มีแบบฝึกหัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน และมีการจัดสื่อที่น่าสนใจที่ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน สอดคล้องกับ ญัฐวรรณ นิธิสมบัติสถิต, รังสรรค์ มณีเล็ก และ สุกลรัตน์ มิ่งสมร (2564) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่าน เขียนคำควบกล้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่เกาะ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดฝึกทักษะการ

อ่าน เขียนคำควบกล้ำ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อยู่ระดับมาก และ ลัดดาวัลย์ พงษ์เขตกรณ์ (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาหนังสือส่งเสริมการอ่านชุด คล่องแคล่วคำควบกล้ำเพื่อสร้างเสริมความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสือส่งเสริมการอ่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบโดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ได้จริง และส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาของนักเรียนที่สูงขึ้น และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ดังแผนภาพโมเดลต่อไปนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ มีพัฒนาการด้านอ่านออกเสียงคำควบกล้ำสูงกว่าก่อนให้แบบฝึกทักษะ เพราะที่ แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ทำให้นักเรียน เกิดความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และผู้วิจัยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียน มีแบบฝึกหัดที่สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน และมีการจัดสื่อที่น่าสนใจที่ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.1 ควรแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าว่าจะใช้นวัตกรรมนี้ในการทำวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนรู้

1.2 ควรนำนวัตกรรมนี้ไปใช้กับนักเรียนในช่วงชั้นที่สูงขึ้น เนื่องจากจะมีความพร้อมและมีฐานความรู้ที่มากกว่า

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาหาประสิทธิผลของการใช้แบบฝึกทักษะของนักเรียนที่มีต่อการสอนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำแท้ โดยใช้แบบฝึกทักษะ
- 2.2 ควรพัฒนาแบบฝึกทักษะและการจัดการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะ ในกลุ่มสาระอื่นๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2559). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ณัฐวรรณ นิธิสมบัติสถิต, รังสรรค์ มณีเล็ก และ สุกลรัตน์ มิ่งสมร. (2564). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่าน เขียนคำควบกล้ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านแม่เกาะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2. *วารสาร การบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(10), 207-218.
- ดุขสิทธิ์ ชานโรศานต์. (2526). *ปัญหาการใช้ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ลัดดาวัลย์ พงษ์เขตกรณ์. (2562). การพัฒนาหนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุด คล่องแคล่วคำควบกล้ำ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(3), 373-388.
- ศรีประภา ปาลสุทธิ. (2523). *การสร้างแบบฝึกการอ่าน ร ล ว ควบกล้ำ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. (ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- สุดารัตน์ เอกวานิช. (2520). *การสร้างแบบฝึกการอ่าน ร ล ว ควบกล้ำ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- แสงระวี ฌรงคะชวนะ. (2542). *การสร้างชุดการสอนการอ่านจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Buddhist Educational Administration: Concepts and Integration

Samrit Kangpheng^{1*}

¹ Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: skangpheng@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this academic article is to present the study on concept and integration of Buddhist educational administration. It is the study of the principles of education in Buddhism, Tipitaka and Buddhist textbooks, Thai Sangha educational system, Sankha role in education, Buddhist integrated active learning, learners' skills, discipline and morality development, supervising and caring of learners, activity and students' affairs management.

Keywords: Buddhist Educational Administration, Concept, Integration

พุทธบริหารการศึกษา: แนวคิด และการบูรณาการ

สัมพันธ์ กางเพ็ง^{1*}

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: skangpheng@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการศึกษาแนวคิดและการบูรณาการพุทธบริหารการศึกษา โดยพุทธบริหารการศึกษาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการศึกษานในพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎกและเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย บทบาทคณะสงฆ์กับการศึกษา การบูรณาการพุทธธรรมกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาศักยภาพและทักษะผู้เรียนให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น กิจกรรมส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรม การบริหารจัดการให้เกิดการช่วยเหลือดูแลผู้เรียน

คำสำคัญ: พุทธบริหารการศึกษา, แนวคิด, การบูรณาการ

© 2023 JAE: Journal of Applied Education

บทนำ

จากสภาพการณ์ และบริบทแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาของประเทศ ทั้งด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลแบบก้าวกระโดดที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และโลก การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไปสู่สังคมสูงวัย และทักษะของประชากรในศตวรรษที่ 21 ที่ทั่วโลกต่างต้องเผชิญกับความท้าทาย และมุ่งพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมยุค 4.0 และจากผลการติดตามประเมินแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552-2559 ซึ่งครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวกับบริบทการจัดการศึกษา โอกาสทางการศึกษา คุณภาพการศึกษา ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการสถานศึกษา และการใช้จ่ายงบประมาณ รวมทั้งการพัฒนาศึกษากับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาปัญหาและความท้าทายของระบบการศึกษา ทั้งที่เกิดจากปัญหาของระบบการศึกษา และจากสภาพการณ์ของโลกที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อนำมากำหนดแนวคิดของการจัดการศึกษา วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมายการพัฒนาการศึกษา บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางการพัฒนา รวมทั้งโครงการเร่งด่วนที่สำคัญ นำไปสู่การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 สู่การปฏิบัติที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา มีเป้าหมายข้อแรก คือ โครงสร้าง บทบาท และระบบการบริหารจัดการการศึกษามีความคล่องตัว ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีการปรับปรุงโครงสร้างและระบบ บริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และสถานศึกษาให้มีเอกภาพ สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนั้น การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษาโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกหลักที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดย คำว่า ธรรมาภิบาล สามารถเทียบเคียงได้กับคำว่า ธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับคำว่า Good Governance ซึ่ง Governance ก็คือ ธรรมอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์ที่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมตัวกันเป็นสังคม การปกครองก็ย่อมเกิดขึ้น คือ มีผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง ส่วน Good นั้น มีความหมายว่า ความดี สิ่งที่ดี สิ่งที่ต้องการ ซึ่งมีความหมายถึงแนวทางหรือหลักการที่จะนำไปสู่การปกครองหรือ Governance ที่ดี เช่นเดียวกับคำว่า วินัย ซึ่งเป็นแบบแผนความประพฤติที่จะนำไปสู่ธรรมที่แท้จริง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2549 อ้างถึงใน สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, 2566; พระนพสิทธิ์ สุทธิจิตโต (ปิ๊งยศ), 2562)

จากสถานการณ์ปัจจุบัน และนโยบายการปรับเปลี่ยนประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2660-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565-2569) ล้วนมีผลกระทบต่อการบริหาร

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ซึ่งผลการดำเนินงานในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติที่ผ่านมายังคงมี ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษา และการพัฒนาบุคลากรด้าน วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีและการบริหาร จัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมี ความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความ ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทย ส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อ ระบบการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานแก้ปัญหาคุณธรรม จริยธรรม วินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และจิตสาธารณะโดยหลักธรรมาภิบาล นั้นถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบัน สอดคล้องกับ สีน งามประโคน (2566) และ Daft (2022) ที่ให้ทัศนะสอดคล้องกันเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพในยุคนี้ทักษะการบริหาร (Management Skills) มีความจำเป็นอย่างยิ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ทักษะเชิงเทคนิค (Technical Skills) ทักษะเชิงมนุษย์ (Human Skills) และทักษะเชิงมนทัศน์ (Conceptual Skills) ในขณะที่เดียวกันการนำหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะหลักปาปนิกรรม 3 ซึ่งเป็นคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของ ผู้บริหารจะนำไปสู่ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) จักขุมา มีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวไกลไป ข้างหน้า หรือมีวิสัยทัศน์กว้างยาวไกล 2) วิจฺจโร มีทักษะในการทำงานที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้ละเอียดใน งาน และ 3) นิสสยสัมปັນโน การมีทักษะการสื่อสาร มนุษย์สัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้น ผูกมัดใจคนไว้ได้ เพื่อนำ องค์การก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่หมุนไปในยุคดิจิทัล (พักรวีวิไล ชำปฏี, 2566; สุจิต กิ่งเกล้า, อิติ วุฒิ หนัมนมี, และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2562)

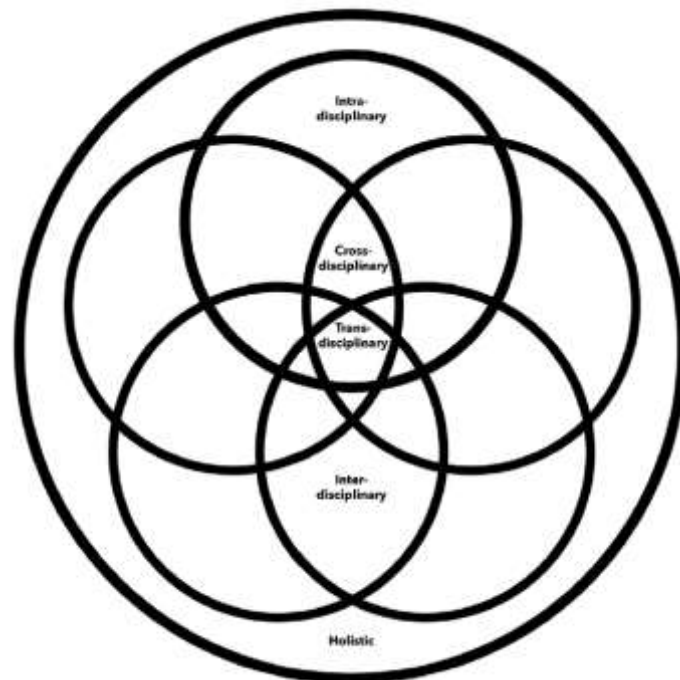
จากสภาวะการณดังกล่าว การบูรณาการศาสตร์ทางการบริหารการศึกษากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อย่างรวดเร็ว เนื่องจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหลักปฏิบัติที่เป็นวิทยาศาสตร์และไม่ล้าสมัย กล่าวคือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงสั่งสอนเน้นให้พุทธบริษัทเข้าถึงแก่นของ พระพุทธศาสนาด้วยปัญญา โดยกระบวนการพัฒนาปัญญาที่คือการศึกษาก็คือการศึกษาเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไป ปฏิบัติได้นั่นเอง ดังนั้น การใช้ทักษะการบริหารเพียงมิติเดียวในการบริหารจัดการคงไม่สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการย่อมนำไปสู่การบริหารจัดการได้บรรลุ เป้าหมายตามที่ต้องการ ทั้งนี้ เนื่องจากหลักพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการทำให้บุคคลที่มีขีดความสามารถดีขึ้น โดยใช้หลัก พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำหนดเพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำรงและการดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความไม่ประมาท และเป็น หลักประกันของความเจริญในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ หลักพุทธธรรมเป็นอกาลิโก คือ ไม่ล้าสมัยและไม่ล้าสมัย แต่กลับ ทันสมัยอยู่เสมอที่สามารถนำมาพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธศาสนาได้ (สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, 2566) และเพื่อเป็นแนวทางใน การบูรณาการศาสตร์ทางการบริหารการศึกษา และหลักพุทธธรรมที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้นในบทความนี้จึง นำเสนอแนวคิดการบูรณาการทักษะการบริหาร (Management Skills) และหลักปาปนิกรรม 3 (Papanika-dhamma) ดังมีสาระสำคัญที่จะนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดการบูรณาการศาสตร์การบริหารกับหลักพุทธธรรม ตามลำดับต่อไปนี้

แนวคิดการบูรณาการ

คำว่า “บูรณาการ” หรือ “Integration” ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้นิยามบูรณาการ ไว้ว่าเป็นกระบวนการ ผสมผสานเชื่อมโยงองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องเป็นระบบ และให้นิยามเกี่ยวกับองค์ ความรู้ (Body of Knowledge) ไว้ว่าเป็นความรู้ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำมาบูรณาการเข้าเป็นความรู้ ในระดับที่สูงขึ้น จากนิยามดังกล่าวจะเห็นว่า การบูรณาการ หมายถึง กระบวนการที่นำศาสตร์แต่ละสาขาซึ่งอาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือองค์ความรู้เฉพาะในแต่ละศาสตร์ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเชื่อมโยงกันตามหลักวิชาการ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ หรือความคิดริเริ่ม (Originality or Body of Knowledge)

อย่างไรก็ตาม ถ้าจะพิจารณาในวิถีชีวิตปกติ หรือการทำงานตามหน้าที่ของมนุษย์เรามากจะหนีไม่พ้นในเรื่องของการบูรณาการในการดำเนินชีวิต เช่น หากพิจารณาในทางพระพุทธศาสนาจะสอนให้มนุษย์เรามีสติในการใช้ชีวิตหรือการทำงานต่างๆ ในขณะที่เดียวกันเมื่อเรามีสติอย่างต่อเนื่องก็จะทำให้เราเกิดสมาธิซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมก็มีการบูรณาการหรือเชื่อมโยงกันโดยธรรมชาติหรือวิถีปฏิบัติอยู่แล้ว ในขณะที่เดียวกันในทางบริหารก็เช่นกันจะเห็นว่าเมื่อเราทำงานตามบทบาทหน้าที่ทางการบริหารในแต่ละวันคงเป็นไปได้เลยที่จะไม่มีปัจจัยแทรกซ้อนหรืองานอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะในความเป็นจริงในวิถีของการทำงานย่อมมีงานหรือปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอไม่สามารถจดจ่อหรือทำงานนั้นให้เสร็จแล้วจึงจะไปทำงานอื่นได้ ดังนั้น ในทางบริหารก็เช่นกันจึงมีการบริหารแบบบูรณาการ เช่น ระบบการบริหารจัดการแบบบูรณาการ (Integrated Management System) เป็นการจัดการแบบองค์รวม (Holistic) เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการ นั่นเอง ในทำนองเดียวกันไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการตามขอบข่ายของงาน หรือวิธีการบริหารตามศาสตร์ต่างๆ ย่อมนำไปสู่ประสิทธิภาพการบริหารจัดการเช่นเดียวกัน และหากพิจารณาถึงแนวคิดเกี่ยวกับระดับการบูรณาการ (Levels of Integration) ได้มีนักวิชาการทางด้านการศึกษาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการสอนแบบบูรณาการ (Integrative Teaching/Integrative Pedagogy) ซึ่งจะเห็นว่าการบูรณาการนั้นจะต้องมีตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไป กล่าวคือ ถ้าเป็นรายกลุ่มสาระการเรียนรู้เดี่ยวก็สามารถบูรณาการหลายสาระเข้าด้วยกันได้ หรือบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้เช่นกัน

หรือหากมองในระดับโลกหรือสากล ตามแนวคิดของ Graham and Longchamps (2022) โดยเปรียบเทียบระดับของการบูรณาการกับคำศัพท์ทางภูมิรัฐศาสตร์ที่คุ้นเคย เช่น ระดับชาติ (National) ข้ามชาติ (Multinational) ทวิภาคี (Bilateral) นานาชาติ (International) ระดับโลกหรือระดับสากล (Transnational or Universal) โดยได้แบ่งระดับการสอนแบบบูรณาการไว้ 5 ระดับ คือ บูรณาการภายในสาขาวิชา (Intradisciplinary) บูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) บูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) บูรณาการแบบข้ามสาขาวิชา (Transdisciplinary) และบูรณาการแบบองค์รวม (Holistic) ดังแสดงในภาพที่ 1

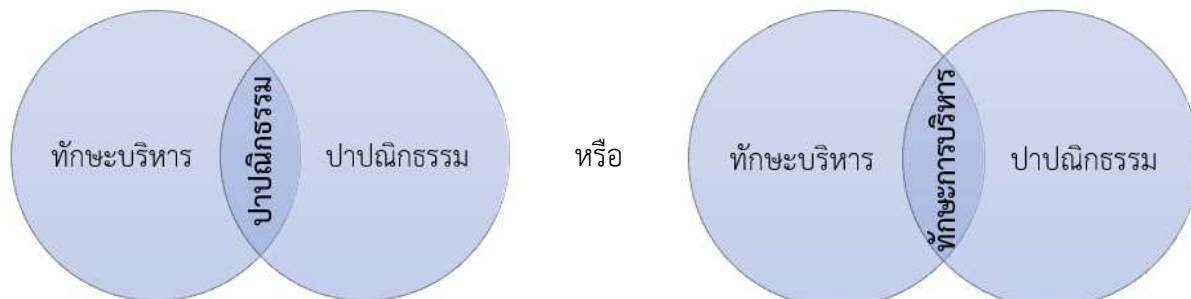

ภาพที่ 1 ระดับการบูรณาการ (Levels of Integration)

ที่มา: ดัดแปลงจาก Graham and Longchamps (2022, p.23)

จากภาพที่ 1 จะเห็นว่าการบูรณาการทางพุทธบริหารการศึกษาจะเน้นให้ความสำคัญสองส่วน คือ ศาสตร์ทางบริหารการศึกษากับหลักพุทธธรรมโดยอาศัยศาสตร์ทางบริหารการศึกษาหรือศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักก็ได้

เช่นเดียวกันกับการดำเนินการวิจัยทางพุทธบริหารการศึกษาจะเห็นว่าการวิจัยหรือเสนอผลการวิจัยทั้งสองลักษณะ คือ 1) ยึดศาสตร์การบริหารการศึกษาเป็นหลัก และ 2) ยึดหลักพุทธธรรมเป็นหลัก ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัยหรือบริบทที่ใช้ในการวิจัยซึ่งแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงระดับการบูรณาการดังกล่าวจะเห็นว่าการวิจัยทางพุทธบริหารการศึกษาจะเป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ที่จะยึดศาสตร์ทางบริหารการศึกษาเป็นหลักหรือยึดหลักพุทธธรรมเป็นหลักก็ได้ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
ที่มา: สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2557)

แนวทางการบูรณาการพุทธบริหารการศึกษา

การบูรณาการพุทธบริหารการศึกษาเป็นการบูรณาการระหว่างศาสตร์บริหารศึกษากับหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างสองศาสตร์ คือ ศาสตร์บริหารศึกษากับพุทธศาสตร์ โดยอาจใช้ศาสตร์บริหารการศึกษาเป็นหลัก นำพุทธศาสตร์เข้ามาบูรณาการ หรือใช้พุทธศาสตร์เป็นหลักแล้วนำศาสตร์บริหารศึกษามาบูรณาการ ซึ่งจะเลือกใช้รูปแบบใดนั้นจะขึ้นอยู่กับคำถามการวิจัย หรือบริบทที่จะนำผลการบูรณาการไปใช้ประโยชน์ ในบทความนี้จะยกตัวอย่างการบูรณาการที่ใช้ศาสตร์บริหารการศึกษาเป็นหลักโดยนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการซึ่งเหมาะกับบริบทสถานศึกษาทั่วไปซึ่งไม่ใช่สถานศึกษาทางพุทธศาสนา เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นต้น ดังจะนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับนิยาม องค์ประกอบ และตัวชี้วัด ต่อไปนี้

1. ทักษะการบริหาร

จากการศึกษานิยามเกี่ยวกับทักษะการบริหารจากแนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษา และนักวิจัย เช่น Daft (2022); Schermerhorn, and Bachrach (2016); Schermerhorn, et a. (2017); และวิโรจน์ สารรัตน์ (2566) สรุปสาระสำคัญเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการบูรณาการพุทธบริหารการศึกษา ดังนี้

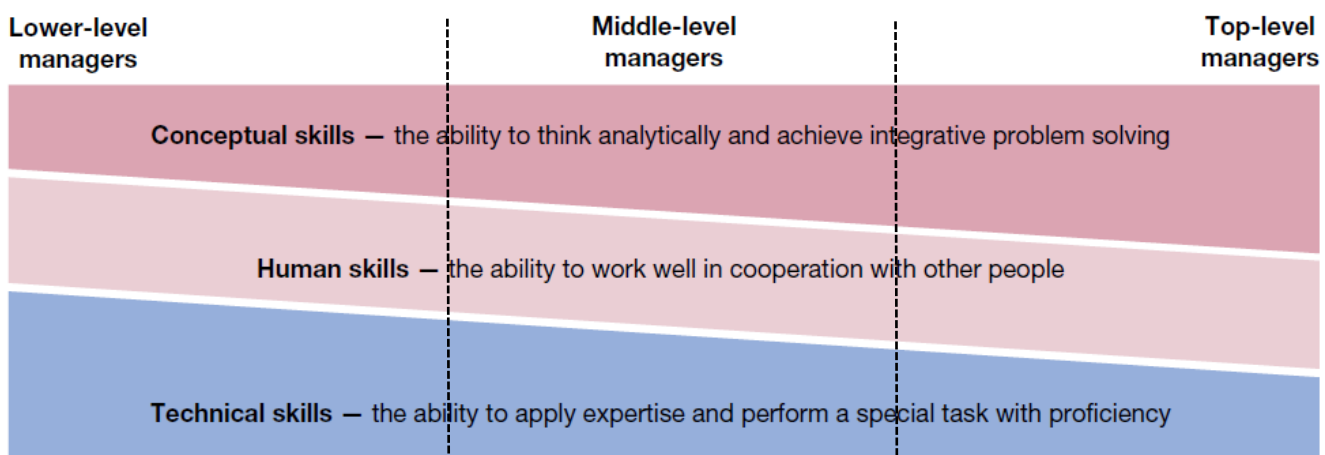
1.1 นิยามทักษะการบริหาร

ทักษะการบริหาร หรือ Management Skills หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งโดยปกติทั่วไปแล้วระดับของผู้บริหารจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ผู้บริหารระดับสูง (Top Level Managers) จะรับผิดชอบต่อองค์กรทั้งหมด ผู้บริหารระดับกลาง (Middle Level Managers) รับผิดชอบต่อหน่วยงานและผู้บริหารระดับต้นที่อยู่ใต้สังกัด ส่วนผู้บริหารระดับต้น (Lower Level Managers) รับผิดชอบต่อหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานในสังกัด ซึ่งแต่ละระดับจำเป็นต้องใช้ทักษะการบริหารที่แตกต่างกันไปตามระดับความรับผิดชอบของงาน

1.2 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ทักษะการบริหาร

ผู้บริหารไม่ว่าจะอยู่ในระดับใด หรืออยู่ในองค์การใดก็ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ 4 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) (Robbins, Coulter, and De Cenzo, 2020; Daft, 2021, Samson, Donnet, and Daft, 2021; Griffin, 2022) และการที่ผู้บริหารจะสามารถทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการได้ประสพผลสำเร็จนั้น ต้องมีทักษะที่ดีด้านการบริหารจัดการ ซึ่งทักษะสำคัญในเบื้องต้นที่ผู้บริหารควรมีอย่างน้อย 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะเชิงเทคนิค (Technical Skills) ทักษะเชิงมนุษย์ (Human Skills) และ

ทักษะเชิงมนทัศน์ (Conceptual Skills) อย่างไรก็ดี ทักษะหลายอย่างจำเป็นต่อการเรียนรู้ตามลักษณะที่ทำทนายของงานบริหาร แต่ทักษะที่สำคัญที่สุดคือทักษะที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถสนับสนุนหรือช่วยให้ผู้อื่นทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น Katz (1974 อ้างถึงใน Schermerhorn et al., 2017) นักวิชาการจาก Harvard ได้แบ่งทักษะที่สำคัญของผู้บริหารออกเป็น 3 ประเภท ดังกล่าว แม้ว่าทักษะทั้งสามจะมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหารทุกระดับ แต่การนำทักษะไปใช้ในแต่ละระดับก็แตกต่างกันไปตามระดับความรับผิดชอบของผู้บริหาร กล่าวคือ กรณีเป็นผู้บริหารระดับสูงที่ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนจำนวนมาก ทักษะเชิงมนทัศน์และทักษะเชิงมนุษย์มีความสำคัญมาก ส่วนทักษะเชิงเทคนิคจำเป็นต้องใช้น้อยเพราะสามารถใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถเฉพาะด้านได้ สำหรับผู้บริหารระดับกลาง ทักษะทั้ง 3 มีความสำคัญพอๆ กัน นั่นคือ ต้องมีความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะเดียวกันต้องมีวิสัยทัศน์มองภาพกว้างและไกลเพื่อเตรียมตัวสำหรับเป็นผู้บริหารระดับสูง นอกจากนี้ ต้องมีความสามารถในการสื่อสารประสานงานในการถ่ายทอดนโยบายและยุทธศาสตร์จากผู้บริหารระดับสูงมาสู่การปฏิบัติในผู้บริหารและพนักงานระดับต้นและนำผลการดำเนินงานที่ได้จากการปฏิบัติงานมาสรุปและนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูง ส่วนผู้บริหารระดับต้นนั้น ทักษะเชิงเทคนิคมีความสำคัญมาก รองลงมาคือ ทักษะเชิงมนุษย์ และทักษะเชิงมนทัศน์ ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ทักษะการบริหารที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร (Essential Managerial Skills)

ที่มา: ดัดแปลงจาก Schermerhorn et al. (2017)

จากการศึกษาองค์ประกอบทักษะการบริหารของ Daft (2022); Schermerhorn, and Bachrach (2016); Schermerhorn, et a. (2017); และวิโรจน์ สารรัตน์ (2566) มีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับนิยามและตัวบ่งชี้ ดังนี้

1.2.1 ทักษะเชิงเทคนิคเป็นความสามารถในการใช้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเครื่องมือหรือวิธีการเฉพาะในการปฏิบัติงานได้อย่างชำนาญ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ที่เกิดจากประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรมเกี่ยวกับขอบข่ายภาระงานเฉพาะตามหน้าที่การบริหาร รวมทั้งวิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน เครื่องมือ หรือเทคนิค และทรัพยากรต่างๆ ซึ่งมีจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารระดับต้น หากพิจารณาในขอบข่ายของการบริหารงานในสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ งานบุคคล งานแผนและงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป เป็นต้น หรือหน้าที่ทางการบริหารก็จะเป็นความสามารถพิเศษหรือเชี่ยวชาญด้านการวางแผน การนำ การจัดองค์การ หรือการควบคุม เป็นต้น หรือทักษะทางเทคนิคพื้นฐานอื่นๆ สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ได้แก่ การสื่อสารด้วยการเขียน และการพูด ความรู้คอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์ การคำนวณ และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงความรู้เฉพาะทางความสามารถในการวิเคราะห์ และการใช้เครื่องมือ เทคนิคอย่างมีศักยภาพในการแก้ปัญหาในสาขาวิชาเฉพาะนั้นๆ ด้วย

โดยสรุป ทักษะเชิงเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์ความเชี่ยวชาญและปฏิบัติงานเฉพาะได้อย่างชำนาญตามขอบข่ายการบริหารงาน ดำเนินการตามหน้าที่การบริหาร มีวิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน เครื่องมือ หรือเทคนิค และทรัพยากรต่างๆ โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรม

1.2.2 ทักษะเชิงมนุษย์เป็นความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี โดยทักษะเชิงเทคนิคเป็นการทำงานกับ “สิ่งของ” ในขณะที่ทักษะเชิงมนุษย์เป็นการทำงานกับ “คน” และเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการบริหารงาน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรทุกคนทำงาน ความร่วมมือร่วมใจอย่างเต็มที่ในการทำงานให้สำเร็จจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารทุกคนต้องตระหนัก โดยเฉพาะการวิเคราะห์ถึงความต้องการของบุคลากร และกระตุ้นให้มีส่วนร่วม สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงาน และการเป็นแบบอย่างผู้นำที่ดี ทักษะเชิงมนุษย์จึงมีความสำคัญและจำเป็นเท่าเทียมกันสำหรับการบริหารทุกระดับเพราะผู้บริหารทุกระดับจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นเสมอ รวมถึงความสามารถในการปฏิบัติหรือพูดจูงใจ อำนวยความสะดวก ประสานงาน เป็นผู้นำ สื่อสาร และแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งจากผลจากการวิจัย พบว่า ทักษะการสร้างแรงบันดาลใจเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเพียงปัจจัยเดียวในการที่ผู้คนจะรู้สึกมีส่วนร่วมทำงานของตนและมุ่งมั่นต่อองค์กร ดังนั้น ทักษะด้านนี้จึงมีความจำเป็นและสำคัญกับผู้บริหารทุกระดับ

โดยสรุป ทักษะเชิงมนุษย์ หมายถึง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี วิเคราะห์บุคลากรเพื่อทำงานร่วมกัน เข้าใจถึงความต้องการของบุคลากร และกระตุ้นให้มีส่วนร่วม สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงาน และเป็นแบบอย่างผู้นำที่ดี และโน้มน้าวจูงใจผู้อื่น

1.2.3 ทักษะเชิงมนโทัศน์เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแก้ปัญหาเชิงบูรณาการได้สำเร็จ จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารในระดับสูงที่ต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการวิเคราะห์สถานการณ์ในวงกว้างและแก้ไขปัญหาโดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ขององค์การโดยภาพรวมได้อย่างชัดเจน จึงเป็นความสามารถในการทำงานกับข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำการประเมินที่สมดุลและการตัดสินใจที่ชาญฉลาด จึงเป็นความสามารถในการมององค์การโดยภาพรวมกับความสัมพันธ์กับภายนอก ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ขององค์การและการส่งผลต่อกัน ตลอดจนความรู้ที่สามารถจะวินิจฉัยและประเมินปัญหาต่างๆ เป็นต้น

โดยสรุป ทักษะเชิงมนโทัศน์ หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาเชิงบูรณาการ รู้และเข้าใจองค์การในทุกมิติ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และความสัมพันธ์ บูรณาการขอบข่ายภาระงาน ระหว่างบุคคล ขอบข่ายงาน และการประสานงาน มององค์การในภาพรวม การเข้าใจในองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ ขององค์การ และเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปองค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด และพฤติกรรมชีวิต ทักษะการบริหาร ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด และพฤติกรรมชี้วัดทักษะการบริหาร

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด	พฤติกรรมชี้วัด
ทักษะเชิงเทคนิค	ความสามารถในการประยุกต์ความเชี่ยวชาญและปฏิบัติงานเฉพาะได้อย่างชำนาญตามขอบข่ายการบริหารงาน ดำเนินการตามหน้าที่การบริหาร มีวิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน เครื่องมือ หรือเทคนิค และทรัพยากรต่างๆ โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรม	ประยุกต์ความเชี่ยวชาญและปฏิบัติงานเฉพาะได้อย่างชำนาญตามขอบข่ายการบริหารงาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประยุกต์ใช้ความรู้ตามขอบข่ายการบริหารงานต่างๆ ในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี 2. ประยุกต์ใช้ความรู้ในการบริหารงานต่างๆ ได้สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงาน 3. ประยุกต์ใช้ความรู้ให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะตามขอบข่ายของงานต่างๆ ของหน่วยงาน
		ดำเนินการตามหน้าที่การบริหาร	<ol style="list-style-type: none"> 4. วางแผนงาน โครงการ กิจกรรมได้สอดคล้องกับสภาพและบริบทของหน่วยงาน 5. มอบหมายความรับผิดชอบให้บุคลากรปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับความถนัดหรือความต้องการของบุคลากร 6. ใช้อิทธิพลโน้มน้าว หรือจูงใจบุคลากรในการปฏิบัติงาน 7. กำหนดวิธีการและหลักเกณฑ์ในการควบคุม กำกับ ติดตามการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
		มีวิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน เครื่องมือ หรือเทคนิค และทรัพยากรต่างๆ	<ol style="list-style-type: none"> 8. กำหนดวิธีการ/กระบวนการ หรือขั้นตอนการบริหารงานต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน 9. จัดหาเครื่องมือ หรือนำเทคนิคมาใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 10. สนับสนุนทรัพยากรต่างๆ มาใช้ในการบริหารงานได้อย่างเพียงพอ
เรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรม	การเรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรม	<ol style="list-style-type: none"> 11. สร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติด้วยการนำเอา ประสบการณ์เดิมมาบูรณาการเพื่อสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมการบริหารใหม่ๆ 12. ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 13. เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง 	
ทักษะเชิงมนุษย์	ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี วิเคราะห์บุคลากรเพื่อทำงานร่วมกัน เข้าใจถึงความต้องการของบุคลากร และกระตุ้นให้มีส่วนร่วมสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงาน และเป็นแบบอย่างผู้นำที่ดี และโน้มน้าวจูงใจผู้อื่น	ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	<ol style="list-style-type: none"> 14. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ในทุกสถานการณ์ 15. ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน หรือชุมชนด้วยความเป็นกันเอง
		วิเคราะห์บุคลากรเพื่อทำงานร่วมกัน	<ol style="list-style-type: none"> 16. วิเคราะห์ความต้องการของเพื่อนร่วมงานและสามารถมอบหมายงานให้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
		เข้าใจถึงความต้องการของบุคลากร และกระตุ้นให้มีส่วนร่วม	<ol style="list-style-type: none"> 17. รับฟังความคิดเห็นด้วยความเข้าใจถึงความต้องการพื้นฐานของบุคลากรเป็นอย่างดี 18. ร่วมแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในการทำงานด้วยความเห็นอกเห็นใจ 19. กระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการวางแผนทำกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน 20. สร้างบรรยากาศให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในกลุ่มผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดี
		สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงาน	<ol style="list-style-type: none"> 21. สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงานด้วยการสนับสนุนผู้ร่วมงานทุกคนให้มีส่วนร่วมในการทำงานและตัดสินใจร่วมกัน 22. สร้างขวัญ กำลังใจ กล้าวยกย่อง ชมเชยเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ
เป็นแบบอย่างผู้นำที่ดี และโน้มน้าวจูงใจผู้อื่น	เป็นแบบอย่างผู้นำที่ดี และโน้มน้าวจูงใจผู้อื่น	<ol style="list-style-type: none"> 23. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างการเป็นผู้นำที่ดีในการรักษาระเบียบวินัย กฎ ข้อบังคับ จรรยาบรรณได้อย่างเหมาะสม 24. โน้มน้าวและจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้เป็นอย่างดี 	

ตารางที่ 1 องค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด และพฤติกรรมชี้วัดทักษะการบริหาร (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด	พฤติกรรมชี้วัด
ทักษะเชิงมนทัศน์	ความสามารถในการการวิเคราะห์และแก้ปัญหาเชิงบูรณาการ การรู้และเข้าใจองค์การในทุกมิติ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และความสัมพันธ์ บูรณาการขอบข่ายภาระงาน ระหว่างบุคคล ขอบข่ายงาน และการประสานงาน มุ่งองค์การในภาพรวม การเข้าใจในองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ ขององค์การ และเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง	การวิเคราะห์และแก้ปัญหาเชิงบูรณาการ	25. วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของหน่วยงานได้อย่างถูกต้อง 26. กำหนดนโยบายของหน่วยงานได้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ 27. กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย พันธกิจของหน่วยงานได้สอดคล้องกับต้นสังกัดได้อย่างเหมาะสม 28. กำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาแบบบูรณาการได้อย่างสอดคล้องเชื่อมโยงกัน 29. นำความรู้หลายๆ ด้านมาใช้ในการวางแผนและประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด
		รู้และเข้าใจองค์การในทุกมิติ	30. ศึกษาขอบข่าย หรือองค์ประกอบต่างๆ ของหน่วยงาน และเข้าใจหน่วยงานในทุกองค์ประกอบได้เป็นอย่างดี
		การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และความสัมพันธ์ บูรณาการขอบข่ายภาระงาน ระหว่างบุคคล ขอบข่ายงาน และการประสานงาน	31. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ขอบข่ายภาระงาน และบูรณาการการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 32. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ขอบข่ายงาน และประสานความร่วมมือในการทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย
		มุ่งองค์การในภาพรวม	33. วิเคราะห์ปัญหาหน่วยงานอย่างรอบด้าน และมีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
		การเข้าใจในองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ ขององค์การ และเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง	34. กำหนดและเปลี่ยนแปลงบุคลากรในการปฏิบัติงานต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และลักษณะงาน 35. บริหารจัดการกับเหตุการณ์ทั้งภายใน และภายนอกองค์การ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักปาปนิกรธรรม

จากการศึกษานิยามเกี่ยวกับหลักปาปนิกรธรรมจากแนวคิดของผู้นำทางพุทธศาสนา และนักวิจัย เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2554); พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549); พระครูวิจิตรศาสนการ (พูล แนนเนียม) (2564); วิสูตร จิตสุทธิภากร (2561) สามารถสรุปสาระสำคัญเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการบูรณาการพุทธบริหารการศึกษาได้ดังนี้

2.1 นิยามปาปนิกรธรรม

หลักปาปนิกรธรรมมีความสำคัญต่อการเป็นผู้บริหาร ทั้งนี้ การเป็นผู้บริหารที่ดีนั้นนอกจากเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักการบริหารตามโครงสร้างการบริหารองค์การแล้ว ยังต้องมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิภาพในการบริหารที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างทักษะการบริหารของผู้บริหารที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันกับหลักปาปนิกรธรรมที่ให้ความสำคัญกับการครองตน (ทักษะเชิงมนทัศน์ หรือจักขุมา) ครองคน (ทักษะเชิงมนุษย์ หรือนิสสยสัมปันโน) และครองงาน (ทักษะเชิงเทคนิค หรือวิจิโร) จากหลักพุทธธรรมดังกล่าวที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) สอดคล้องกับสิ่งที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง คำตรัสขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า ได้ตรัสไว้ในพุทธปาปนิกรสูตรว่าเกี่ยวกับคุณลักษณะ 3 ประการของนักบริหารที่จะช่วยให้นักบริหารทำสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ดังนั้น หลักปาปนิกรธรรม หรือปาปนิกรสูตรซึ่งเป็นกระบวนการไปสู่ความสำเร็จได้ทั้งในภาพรวมและแนวปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง หรือ เป็นทั้งกระบวนการและวิธีปฏิบัติ นั่นเอง ปาปนิกรสูตรมี 2 พระสูตร คือ ปฐมปาปนิกรสูตร และพุทธปาปนิกรสูตร จึงเป็นเหมือนการรวบรวมหมวดธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จเข้ามาไว้ด้วยกันแล้วแยกออกมาเป็นหมวดหมู่

อย่างเป็นขั้นเป็นตอนอีกครั้งหนึ่ง ผู้ที่ดำเนินหลักการตามแนวของหลักธรรมดังกล่าวจึงสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างแน่นอน และไม่ต้องสงสัย

2.2 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้หลักปาปนิกรรม

2.1.1. จักขุมา หมายถึง ปัญญาองค์รวม ทั่วโลก เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจ ต้องรู้ว่าอนาคตเศรษฐกิจ หรือตลาดจะมีแนวโน้มเป็นแบบไหน หรือสามารถคาดการณ์ทิศทาง หรืออนาคตในที่เกิดการดำเนินธุรกิจได้แม่นยำ จากการอาศัยกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผลโดยอาจใช้ประสบการณ์ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วยซึ่งคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษ คำว่า Conceptual Skills คือ การชำนาญในการใช้ความคิด หรือ ทักษะเชิงมนทัศน์

โดยสรุป จะเห็นว่า จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์/เก่งคิด มองการณ์ไกล มีความสามารถในการบริหารจัดการ เชื่อมโยง หรือบูรณาการการบริหารงาน วิเคราะห์ปัญหา และแนวโน้มการพัฒนาได้สอดคล้องกับบริบท และยอมรับการเปลี่ยนแปลง

2.1.2 วิจิโร หมายถึง ผู้จัดการธุรกิจได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักการเงินต้องมีความรู้ และความเชี่ยวชาญทางการเงินสามารถคำนวณอัตราผลตอบแทนต่างๆ ได้หรือ เข้าใจในงบการเงินที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้เช่นเดียวกัน ในกรณีแพทย์ผ่าตัดตมองก็ต้องมีความเชี่ยวชาญในการผ่าตัดตมอง เป็นต้น คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Technical Skills คือ ความชำนาญการด้านเทคนิค หรือทักษะเชิงเทคนิค

โดยสรุป วิจิโร หมายถึง ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในงานบริหารจัดการ การบริหารงานเชิงกลยุทธ์ นำความรู้เชิงบูรณาการมาใช้ในการบริหารจัดการ รับรู้แนวโน้ม/เทคนิค/วิทยาการสมัยใหม่ และบริหารจัดการองค์การสู่ความเป็นเลิศ

2.1.3 นิสยสัมปันโน หมายถึง พึงพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดมีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานให้แต่ละฝ่ายในองค์การดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่องค์กรต้องการบรรลุได้หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้ให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้เป็นต้นคุณลักษณะที่สามนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Human Skills คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ หรือทักษะเชิงมนุษย์

สรุปว่า นิสยสัมปันโน หมายถึง ความสามารถในการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี หรือเก่งคน ใช้ศาสตร์และศิลปะในการบริหารจัดการ มีทักษะในการสื่อสารและประสานความร่วมมือกับบุคคลและองค์การต่างๆ สามารถการบริหารทรัพยากร บุคคลขององค์การได้เป็นอย่างดี รวมทั้งการระดมทรัพยากรทางการศึกษามาใช้ในการบริหารจัดการ และเป็นที่ยอมรับของบุคลากรในองค์การและผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกองค์การ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปองค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด และพฤติกรรมชี้วัดหลักปาปนิกรรม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 องค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด และพฤติกรรมชี้วัดหลักปาปนิกรรม

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด	พฤติกรรมชี้วัด
จักขุมา	มีวิสัยทัศน์/เก่งคิด มองการณ์ไกล มีความสามารถในการบริหารจัดการ เชื่อมโยง หรือบูรณาการการบริหารงาน วิเคราะห์ปัญหา และแนวโน้มการพัฒนาได้ สอดคล้องกับบริบท และยอมรับการเปลี่ยนแปลง	มีวิสัยทัศน์/เก่งคิด มองการณ์ไกล	1. มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล มีความคิดทันสมัย และทันสมัยสถานการณ์
		มีความสามารถในการบริหารจัดการ	2. มีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการบริหารจัดการเป็นอย่างดี
		เชื่อมโยง หรือบูรณาการการบริหารงาน	3. สามารถเชื่อมโยง หรือบูรณาการการบริหารงานได้ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม
		วิเคราะห์ปัญหา และแนวโน้มการพัฒนาได้ สอดคล้องกับบริบท	4. สามารถวิเคราะห์ปัญหา และแนวโน้มการพัฒนาได้ สอดคล้องกับบริบทขององค์การ
		ยอมรับการเปลี่ยนแปลง	5. เข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงขององค์การและสังคม

ตารางที่ 2 องค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด และพฤติกรรมชี้วัดหลักปาปนิกรรม (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด	พฤติกรรมชี้วัด
วิธูโร	ความเชี่ยวชาญในงานบริหารจัดการ การบริหารงานเชิงกลยุทธ์ นำความรู้เชิงบูรณาการมาใช้ในการบริหารจัดการ รับรู้แนวโน้ม/เทคนิค/วิทยาการสมัยใหม่ และบริหารจัดการองค์การสู่ความเป็นเลิศ	เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ	6. เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
		สามารถในการบริหารงานเชิงกลยุทธ์	7. มีความสามารถในการบริหารงานเชิงกลยุทธ์หรือการวางแผนกลยุทธ์
		นำความรู้เชิงบูรณาการมาใช้ในการบริหารจัดการ	8. สามารถนำความรู้เชิงบูรณาการมาใช้ในการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี
		รับรู้แนวโน้ม/เทคนิค/วิทยาการสมัยใหม่	9. มีความสามารถในการรับรู้แนวโน้ม/เทคนิค/วิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการ
		บริหารจัดการองค์การสู่ความเป็นเลิศ	10. มีความสามารถบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จสู่ความเป็นเลิศ
นิสสัยสัมปโน	ใช้ศาสตร์และศิลปะในการบริหารจัดการ ประสานความร่วมมือกับบุคคลและองค์การต่างๆ บริหารทรัพยากรบุคคลขององค์การ ระดมทรัพยากรทางการศึกษา และได้รับยอมรับของบุคลากรในองค์การและผู้ที่เกี่ยวข้อง	ใช้ศาสตร์และศิลปะในการบริหารจัดการ	11. มีความสามารถในการใช้ศาสตร์และศิลปะในการบริหารจัดการ
		ประสานความร่วมมือกับบุคคลและองค์การต่างๆ	12. มีทักษะในการสื่อสารและประสานความร่วมมือกับบุคคลและองค์การต่างๆ
		บริหารทรัพยากรบุคคลขององค์การ	13. มีความสามารถในการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์การได้เป็นอย่างดี
		ระดมทรัพยากรทางการศึกษา	14. มีความสามารถในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาใช้ในการบริหารจัดการ
		ได้รับยอมรับของบุคลากรในองค์การและผู้ที่เกี่ยวข้อง	15. เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในองค์การและผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกองค์การ

3. แนวทางการบูรณาการทักษะการบริหารกับหลักปาปนิกรรม

จากแนวคิดเกี่ยวกับนิยาม องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้/สาระหลักเพื่อการวัด และพฤติกรรมชี้วัดที่นำเสนอเป็นตัวอย่างเกี่ยวกับทักษะการบริหาร และหลักปาปนิกรรมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าสามารถบูรณาการได้โดยอาศัยทักษะการบริหารหรือหลักปาปนิกรรมเป็นหลักโดยพิจารณาจากคำถามการวิจัย หรือบริบทในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะต้องยึดศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเป็นหลักแล้วนำศาสตร์รองมาบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) เข้าไปกับศาสตร์หลักจะนำไปสู่นิยามปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการนำไปสู่การกำหนดพฤติกรรมชี้วัด หรือข้อคำถามใหม่สำหรับการสร้างเป็นเครื่องมือวิจัยเพื่อวัดตัวแปรในการวิจัย เช่น ทักษะการบริหารตามหลักปาปนิกรรม เป็นต้น ในกรณีดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันอย่างเป็นตรรกะผู้วิจัยอาจนำเสนอโดยใช้ตารางเมทริกซ์ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองที่แสดงให้เห็นการนำหลักธรรมหรือศาสตร์การบริหารมาบูรณาการแล้วเกิดเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการใหม่ และนำไปสู่การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

บทสรุป

จากแนวคิด และการบูรณาการทางพุทธบริหารการศึกษาที่นำเสนอดังกล่าว ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงกระบวนการและวิธีการทบทวนวรรณกรรม และวิธีการบูรณาการเป็นเพียงแนวคิดหนึ่งจากหลายๆ แนวคิด ทั้งนี้ เพื่อจะช่วยให้ นักวิจัยทางพุทธบริหารการศึกษาได้ตระหนักว่าในการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักบริหารการศึกษา นักวิจัยจะต้องศึกษาหรือทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งจากตัวแปรหลักการบริหาร และหลักพุทธธรรมให้เพียงพอเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสู่การบูรณาการได้อย่างชัดเจนโดยอย่างน้อยที่ขาดไม่ได้เลยคือ นิยาม องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้หรือสาระหลักเพื่อการวัดที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นพื้นฐานของเหตุและผลจะนำไปสู่การสรุปเป็นนิยามเชิงทฤษฎีของตัวแปร และใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของการวิจัย ซึ่งจากนิยามเชิงปฏิบัติการดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยที่นักวิจัยจะต้องนำนิยามปฏิบัติการไปวิเคราะห์เป็นตัวบ่งชี้หรือสาระหลักเพื่อการวัด รวมทั้งพฤติกรรมชี้วัดเพื่อนำไปสู่การเขียนข้อคำถามให้เป็นรูปธรรมที่จะทำให้ผู้ตอบสามารถเข้าใจตรงกันและตอบคำถามได้ตรงกับสิ่งที่นักวิจัยต้องการวัด อย่างไรก็ตาม มีบางตัวชี้วัดบางตัวหรือสาระหลักเพื่อการวัดยังเป็นนามธรรมสูงหรือมี

หลายประเด็น นักวิจัยจะต้องวิเคราะห์แยกเป็นข้อคำถามใหม่ได้หลายข้อซึ่งในข้อคำถามหนึ่งๆ ไม่ควรถามหลายประเด็นควรมีเพียงประเด็นเดียว ในขณะที่เดียวกันการบูรณาการบางหลักการหรือศาสตร์ทางบริหารการศึกษาเข้าด้วยกัน ขณะเดียวกันกรณีไม่แน่ใจว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอาจใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือนักวิจัยอาจใช้การวิจัยเชิงปริมาณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หรืออาจวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อการสกัดหรือจัดกลุ่มตัวแปรขึ้นใหม่ที่ยังไม่มีกลุ่มหรือองค์ประกอบมาก่อนด้วยวิธีการทางสถิติก็ได้เช่นกัน หรือผู้วิจัยอาจใช้ทั้งสองวิธีเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ก็ได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- พระครูวิจิตรศาสนการ (พูล แบนเนียม). (2564). *กลยุทธ์การบริหารตามหลักปาปนิกรรม 3 สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 9*. (ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนพสิทธิ์ สุทธิจิตโต (ปิยยศ). (2562). กระบวนการบริหารตามหลักธรรมมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 7(4), 1007-1021.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ฉบับประมวลธรรม)*. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- พัทรวีไล ชำปฏี. (2566). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักปาปนิกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 15(43), 206-213.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2566). *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- วิสูตร จิตสุทธิภากร. (2561). รูปแบบการจัดการความรู้ตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมสำหรับโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์. (พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ญ. (2557). *ภาวะผู้นำเชิงพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สิน งามประโคน. (2566). *นวัตกรรมการสอนตามพุทธวิธีใหม่ในพุทธศตวรรษที่ 26*. กรุงเทพฯ: เซน ปรีนติ้ง.
- สุจิต กิ่งเกล้า, ธิติวุฒิ หมั่นมี และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2562). การบูรณาการหลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสำนักงานประกันสังคมจังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรม*, 2(2), 34-43.
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2566). *ภาวะผู้นำทางการศึกษาบนพื้นฐานแนวคิดจากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: เซน ปรีนติ้ง.
- Daft, R.L. (2022). *Management*. (14th ed.). Boston: Cengage.
- Graham, C., & Longchamps, P. (2022). *Transformative Education: A Showcase of Sustainable and Integrative Active Learning*. Ney York: Routledge.
- Griffin, R.W. (2022). *Management*. (10th ed.). Boston: Cengage.
- Samson, D., Donnet, T., & Daft, R.L. (2021). *Management*. (7th ed.). South Melbourne: Cengage.
- Schermerhorn, J.R., & Bachrach, D.G. (2016). *Exploring Management*. (5th ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Schermerhorn, J.R., Davidson, P., Factor, A., Poole, D., Woods, P., Simon, A., & McBarron, E. (2017). *Management*. (6th Asia-Pacific edition). New York: John Wiley & Sons.

Higher-Order Thinking: 21st Century Necessary Skills

Katreeya Saengsai^{1*}

¹ Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: ben_lowz@hotmail.com

ABSTRACT

The purpose of this article is to present higher-order thinking. This is necessary skill in the 21st century. Higher thinking involves complex thinking. Both methods and procedures for using multiple skills together, such as integrating analytical thinking with synthetic thinking, and inductive and deductive reasoning include (1) critical thinking, (2) System Thinking, (3) creative thinking, and (4) problem-solving thinking. Each type of thinking has different strengths and characteristics, but in a situation, using one type of thinking may not be able to find an answer or a solution to that situation. All types of thinking should be developed to integrate and integrate together.

Keywords: Higher-Order Thinking, Necessary Skills, 21st Century

การคิดขั้นสูง : ทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21

แคทรียา แสงใส^{1*}

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: ben_lowz@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 การคิดขั้นสูงเป็นการคิดที่มีองค์ประกอบซับซ้อน ทั้งวิธีการและขั้นตอนในการใช้ทักษะหลายประการร่วมกัน เช่น บูรณาการการคิดวิเคราะห์ เข้ากับการคิด สังเคราะห์ และการให้เหตุผลแบบอุปนัยและนิรนัย ประกอบไปด้วย (1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (2) การคิดเชิงระบบ (3) การคิดสร้างสรรค์ และ (4) การคิดแก้ปัญหา การคิดแต่ละประเภทมีจุดเด่นและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน แต่ในสถานการณ์หนึ่งการใช้ความคิดเพียงประเภทเดียวอาจไม่สามารถค้นหาคำตอบหรือวิธีการแก้สถานการณ์ปัญหานั้นได้ ดังนั้น การพัฒนาการคิดขั้นสูง ควรพัฒนาการคิดทุกประเภทผสมผสานบูรณาการควบคู่กันไป

คำสำคัญ: การคิดขั้นสูง, ทักษะจำเป็น, ศตวรรษที่ 21

© 2023 JAE: Journal of Applied Education

บทนำ

ปัจจุบันโลกและสังคมมนุษย์เผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม การเพิ่มจำนวนประชากร ความซับซ้อนของสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเหลือเชื่อของความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ผลักดันให้มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ความต้องการคนที่คิดเป็นและมีความคิดสร้างสรรค์จึงยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้น (ทิพย์วัลย์ สุทิน, 2556) ผลของกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยและคนไทย วิถีชีวิตคนไทยจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก คนไทยในยุคนี้ต้องได้รับการ พัฒนาให้เป็นคนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง กล้าเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา บูรณาการความรู้เพื่อการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวได้อย่างกลมกลืนทั้งในโลกสากลและความเป็นไทย (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553)

ระบบการศึกษาปัจจุบันนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำหายข้อเท็จจริงที่ได้รับแสวงหาในสิ่งที่ยังไม่รู้จับประเด็นปัญหาได้ สามารถมองภาพรวมและบูรณาการสู่การปฏิบัติได้ มีความสามารถสร้างสรรค์สร้างนวัตกรรมได้ มีทักษะการทำงานเป็นทีมและเป็นผู้เรียนเชิงรุก ซึ่งความสามารถเหล่านี้ ล้วนมีความจำเป็นและสำคัญในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (ทิพย์วัลย์ สุทิน, 2556)

การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะต้องมีทักษะสำคัญที่เป็นปัจจัยร่วม คือ ทักษะการคิด เพราะหากผู้เรียนมีทักษะการคิดในระดับที่สูงผู้เรียนจะสามารถสร้างความรู้ผ่านการรวบรวมและลำดับข้อมูลบูรณาการเข้ากับทักษะการค้นคว้า การใช้วิจารณญาณ และการแก้ปัญหา จึงเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสื่อสารความรู้ เพื่อใช้อธิบายประเด็นที่เกี่ยวข้อง และแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในบริบทของชีวิตจริงได้ (ทิพย์วัลย์ สุทิน, 2556)

การคิดเป็นกระบวนการทางปัญญาของบุคคลที่ใช้ในการกลั่นกรอง แยกแยะ และนำข้อมูลนั้นในการตัดสินใจ เมื่อได้รับข้อมูลสารสนเทศมาก แต่บุคคลขาดการคิด การวิเคราะห์ และเลือกรับข้อมูลไม่ถูกต้อง สิ่งเหล่านั้นจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม นิสัย และทัศนคติของบุคคล และเมื่อสังคมเต็มไปด้วยข้อมูลสารสนเทศที่เป็นเท็จ คนในสังคมเชื่อถือข้อมูลเหล่านั้น อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมในเวลาไม่ช้า ดังนั้น ทุกคนต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการคิดขั้นสูง เพื่อเป็นเกราะป้องกันข้อมูลสารสนเทศที่เป็นเท็จ เสริมสร้างให้เป็นสังคมแห่งการคิด รู้จักเข้าใจ ตามให้ทันกระแส และคิดบนหลักของคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม เปิดรับและเรียนรู้ที่คนๆ ที่แตกต่างกันของคนในสังคมได้อย่างรู้เท่าทัน เพื่อใช้ในการ

เลือกหนทางในการตัดสินใจด้วยข้อมูลที่มีมากเพียงพอ เพราะไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ก็อาจส่งผลกระทบต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม และประเทศชาติได้ (กมลพร ทองธิยะ และ กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2564)

ทั้งนี้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยกระบวนการจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยการฝึกปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนให้จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจัดการเรียนให้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา (สุรกิจ ปรางสร, 2556)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2564) ได้แบ่งการคิดขั้นสูง เป็น 4 ประเภท คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชิงระบบ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดแก้ปัญหา เมื่อพิจารณาและทำความเข้าใจจะพบว่า การคิดแต่ละประเภทมีจุดเด่นและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน แต่ในสถานการณ์หนึ่งการใช้ความคิดเพียงประเภทเดียวอาจไม่สามารถค้นหาคำตอบหรือวิธีการแก้สถานการณ์ปัญหานั้นได้ ดังนั้น การพัฒนาการคิดขั้นสูงควรพัฒนาการคิดทั้ง 4 ประเภทผสมผสานบูรณาการควบคู่กันไป

ในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงให้กับผู้เรียน ควรพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงไปพร้อมๆ กันเป็นการพัฒนาโดยรวม เพราะในสถานการณ์ชีวิตจริงการตัดสินใจปัญหา เรื่องราว หรือข้อมูลต่างๆ ต้องใช้ทักษะการคิดที่หลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวมถึงการพิจารณาข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณควบคู่กันไปด้วย (ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร, พิศมัย ศรีอำไพ และนิภาพร ชุตินันต์, 2559) บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอการคิดขั้นสูง : ทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งหวังให้ครูผู้สอนได้นำความรู้ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านการคิดขั้นสูง และสามารถนำการคิดไปใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

ความหมายของการคิด

การคิดเป็นทักษะสำคัญ เพราะการที่บุคคลสามารถพูด เขียน ตลอดจนแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้นั้น ต้องเกิดการคิดก่อนทั้งสิ้น มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการคิดไว้ ดังนี้

Guilford (1967) ให้ทรงระนะว่า การคิดเป็นการค้นหาหลักการ โดยแยกแยะคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ หรือข้อความจริงที่ได้รับแล้วทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปอันเป็นหลักการของข้อความจริงนั้นๆ รวมทั้งการนำหลักการดังกล่าวไปใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม

Ruggiero (1988) ให้ความหมายของการคิดว่า การคิด หมายถึง กิจกรรมทางปัญญาที่ช่วยในการแก้ปัญหา หรือทำปัญหาให้เป็นระบบ ช่วยในการตัดสินใจ หรือทำให้ความต้องการที่จะเข้าใจสิ่งต่างๆ สำเร็จลงได้ การคิดเป็นการค้นหาคำตอบ การสร้างความหมาย หรือความเข้าใจสิ่งนั้นๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ให้ความหมายของการคิดว่าเป็นกลไกของสมองที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ใช้ในการสร้างแนวความคิดรวบยอด ด้วยการจำแนกความแตกต่าง การจัดกลุ่ม และการกำหนดชื่อเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ได้รับ การคิดเป็นผลที่เกิดจากการที่สมองถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว และประสบการณ์ดั้งเดิมของมนุษย์

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2552) ให้ความหมายการคิดไว้ว่า การคิดเป็นกระบวนการทางสมองของมนุษย์ซึ่งมีศักยภาพสูงมาก และเป็นส่วนที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์อื่นๆ ผู้มีความสามารถสูงในการคิด สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้และมีการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามยิ่งๆ ขึ้นไป ผู้มีความสามารถในการคิดจึงมักได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ การคิดมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการคิดเป็นปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการกระทำและการแสดงออกของบุคคล ดังนั้น การพัฒนาความสามารถในการคิดจึงเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษาตลอดมา แต่จะทำได้มากน้อยหรือดีเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจ และปัจจัยต่างๆ ที่เอื้ออำนวย

สุภาพร แก้วถาวร (2564) กล่าวว่า การคิดเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานของสมอง โดยความสำคัญของการคิด อยู่ที่การคิดเป็นปฐมเหตุก่อนการกระทำ และยังเป็นสิ่งกำกับการกระทำขณะกระทำ รวมทั้งเป็นสิ่งที่ทบทวนหลังการกระทำ การคิดบ่อยๆ และเสริมการเรียนรู้ จะพัฒนาสมองให้มีประสิทธิภาพและคล่องแคล่วรวดเร็ว เรียกว่าคิดเก่ง ฉลาดคิด ซึ่งทุกครั้งที่คิดเรื่องลักษณะเดียวกัน เครือข่ายเชื่อมโยงจะเป็นชุดเดียวกัน และมีความรวดเร็วดีขึ้นทุกครั้ง ทำให้เป็นการเสริมประสิทธิภาพโดยตรง มีเครือข่ายเชื่อมโยงที่กระชับแข็งแรงแน่นอนยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป การคิดเป็นกระบวนการทำงานของสมองโดยใช้ประสบการณ์มาสัมผัสกับสิ่งเร้าและข้อมูล หรือสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ปัญหาแสวงหาคำตอบ ตัดสินใจหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ทักษะการคิด

กระบวนการคิดของบุคคลจำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐานหลายประการในการดำเนินการ เช่น ความสามารถในการจำแนกความเหมือนและความต่างของสิ่ง 2 สิ่งหรือมากกว่า และ ความสามารถในการจัดกลุ่มของที่มีลักษณะเหมือนกัน นับเป็นทักษะพื้นฐานในการสร้างโมโนทัศน์ เกี่ยวกับสิ่งนั้น ความสามารถในการสังเกต การรวบรวมข้อมูล และการตั้งสมมติฐาน นับเป็นทักษะพื้นฐานในกระบวนการคิดแก้ปัญหา เป็นต้น ในระดับสากล สามารถจำแนกทักษะการคิดออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558)

1. ทักษะการคิดพื้นฐานหมายถึงทักษะการคิดที่ใช้เป็นพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน เช่น ทักษะการฟัง การจำ การพูด การอธิบาย การเขียน การสื่อสาร เป็นต้น เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับทุกคน เพราะต้องใช้เป็นพื้นฐานในการสื่อความหมายในชีวิตประจำวัน

2. ทักษะการคิดทั่วไป (ทักษะการคิดที่เป็นแกน) หมายถึง ทักษะที่ใช้กันบ่อยในชีวิตประจำวัน เช่น ทักษะการสังเกต การคิดคล่อง การคิดหลากหลาย การตั้งคำถาม การรวบรวมข้อมูล การจัดประเภท การจัดลำดับ การเปรียบเทียบ การเชื่อมโยง การแปลความ การตีความ การสรุปความ

3. ทักษะการคิดขั้นสูง หมายถึง ทักษะการคิดที่มีความซับซ้อน มีกระบวนการหรือขั้นตอนในการคิดมากและซับซ้อนขึ้น เพื่อให้ได้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหาต่างๆ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) ส่วนใหญ่จะต้องใช้ทักษะการคิดทั่วไปหลายทักษะผสมผสานกัน เป็นทักษะที่ส่งผลต่อความสามารถในการกระทำ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดขั้นสูงมีหลายทักษะ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การคิดเชิงระบบ ทักษะการนิยาม การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประยุกต์ การสร้าง การจัดระบบ การหาแบบแผน การพิสูจน์ การทำนาย เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการคิดของ Bloom จัดอยู่ในกลุ่มที่มีความเชื่อว่าสมรรถภาพความคิดสามารถแยกย่อยและเรียงลำดับ จากง่ายไปหายาก โดยอาศัยพฤติกรรมทางความคิดจากพื้นฐานที่ง่ายไปสู่ความคิดที่ยาก และสลับซับซ้อน Bloom เชื่อว่าสมรรถภาพของเรามีหลายด้าน (Bloom, 1959) ได้แก่

1. ด้านความคิด (Cognitive Domain) ความคิดเกี่ยวข้องกับกระบวนการ เช่น การรู้ การรับรู้ การจำได้ การคิด การตัดสินใจ และการใช้เหตุผล จุดมุ่งหมายในการสอนด้านความรู้ นั้น ประกอบด้วยความรู้ 6 ระดับ คือ

1.1 ระดับความรู้ความจำ (Memory) ประกอบด้วย ความรู้เฉพาะสิ่ง ความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการสิ่งเฉพาะ ความรู้เรื่องสากลและเรื่องนามธรรมในสาขาต่างๆ

1.2 ระดับความเข้าใจ (Comprehension) ประกอบด้วย การแปล การตีความ การสรุปอ้างอิง

1.3 ระดับการประยุกต์ใช้ (Analysis)

1.4 ระดับการสังเคราะห์ (Synthesis) ประกอบด้วย ผลผลิตที่สื่อความหมาย หรือมีลักษณะพิเศษเฉพาะ ผลผลิตในลักษณะของแผนงานหรือชุดปฏิบัติการ ผลผลิตในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงนามธรรม

1.5 ระดับการวิเคราะห์ (Comprehension) ประกอบด้วย การวิเคราะห์หน่วยย่อย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การวิเคราะห์หลักการจัดระเบียบ

1.6 ระดับการประเมินผลและการวิจารณ์ข้อมูล (Evaluation) ประกอบด้วย การตัดสินตามเกณฑ์ภายใน การตัดสินตามเกณฑ์ภายนอก

2. ด้านความรู้สึก (Affective Domain) ความรู้สึกเกี่ยวกับเจตคติอารมณ์ ความรู้สึก ความซาบซึ้ง การเทิดทูนบูชา และความชอบ เมื่อครูกังวลว่าเด็กทำท่าเบื่อหน่ายในการเรียน แสดงว่าครู กำลังให้ความสนใจด้านความรู้สึกของเด็ก

3. ด้านกลไก (Psycho – Motor Domain) กลไกเกี่ยวข้องกับทักษะทางการเคลื่อนไหว เช่น การเรียน การเต้น การเล่นดนตรี

พฤติกรรมเหล่านี้มิได้แยกย่อยตามลำพัง ขณะที่เราคิดหรือทำกิจกรรมด้านสติปัญญา เราสนใจความรู้สึกและการกระทำควบคู่กันไปด้วย ในขณะที่ร่างกายเคลื่อนไหว เช่น ในขณะที่ร่ายรำหรือเล่นดนตรี ผู้เล่นต้องคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวมือและนิ้ว ขณะเดียวกันก็แทรก ความรู้สึกในการเล่นไปด้วย แม้ว่าพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กันแต่เรามักจะให้ความสนใจเพียงทีละด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านความคิด (Gage & Berliner, 1984) ทฤษฎีของ Bloom เหมาะที่จะนำมาใช้ในการสังเกตการเรียนการสอนและการประเมินผล การเรียนและใช้อ้างอิงในการร่างหลักสูตรมากกว่าใช้เป็นแนวทางในการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ทักษะการคิดเป็นความสามารถย่อยๆ ในการคิดลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการคิดที่สลับซับซ้อนสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ (ทิสนา แคมมณี, 2544) คือ

1. ทักษะการคิดพื้นฐาน (Basic Skills) หมายถึง ทักษะการคิดที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ต่อการคิดในระดับที่สูงขึ้นหรือซับซ้อนขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทักษะการสื่อความหมายที่บุคคลทุกคน จำเป็นต้องใช้ในการสื่อสารความคิดของตน ทักษะการสื่อความหมาย (Communication Skills) หมายถึง ทักษะการรับสารที่แสดงถึงความคิดของผู้อื่นเข้ามาเพื่อรับรู้ ดีความ/จดจำ และเมื่อต้องการที่จะระลึกเพื่อนำมาเรียบเรียงและถ่ายทอดความคิดของตนให้แก่ผู้อื่น โดยแปลงความคิดให้อยู่ในรูปของภาษาต่างๆ ทั้งที่เป็นข้อความ คำพูด ศิลปะ ดนตรี คณิตศาสตร์ ฯลฯ แต่ในที่นี้จะมุ่งกล่าวถึงการรับและการถ่ายทอดความคิดด้วยภาษา ข้อความ คำพูดซึ่งนิยมใช้มากที่สุด โดยเฉพาะการเรียนในระบบโรงเรียน ทักษะการสื่อความหมายที่สำคัญๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันมากมีหลายทักษะ

2. ทักษะการคิดที่เป็นแกนหรือทักษะการคิดทั่วไป (Core or General Thinking Skills) หมายถึง ทักษะการคิดที่จำเป็นต้องใช้อยู่เสมอในการดำรงชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานของการคิดขั้นสูงที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งคนเราจำเป็นต้องใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาการต่างๆ ตลอดจนใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

3. ทักษะการคิดขั้นสูง หรือทักษะการคิดที่ซับซ้อน (Higher Order or More Complexed Thinking Skills) หมายถึง ทักษะการคิดที่มีขั้นตอนหลายขั้นและต้องอาศัยทักษะการสื่อความหมาย และทักษะการคิดที่เป็นแกนหลายๆ ทักษะในแต่ละขั้น ทักษะการคิดขั้นสูงจึงจะพัฒนาได้เมื่อเด็กได้ พัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานจนมีความชำนาญพอสมควรแล้ว

จากการปรับปรุงกระบวนการคิดของบลูม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการศึกษาด้านพุทธิพิสัยของบลูมได้รับการยอมรับและมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง เช่น การนำไปใช้ในชั้นเรียน ในฐานะเครื่องมือสำหรับวางแผนการเรียนการสอน การตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์ การสอนกลยุทธ์การสอน และการประเมินผลหรือการนำไปจำแนกความแตกต่างระหว่างความคิดระดับสูงกับความคิดระดับต่ำ เป็นต้น จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูมถือได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่มีความสำคัญที่สุด รูปแบบหนึ่งที่มีการนำมาประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกๆ ระดับของระบบการศึกษาในโรงเรียนและในทุกสาขาวิชา

ความหมายการคิดขั้นสูง

ทักษะการคิดเป็นความสามารถที่เกิดขึ้นเฉพาะในสัตว์ที่มีการพัฒนาของสมองในระดับสูง ที่ต้องใช้สมองมากกว่าเพื่อการอยู่รอดและดำรงเผ่าพันธุ์การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมที่มีกิจกรรมต่างๆ มากมายที่จำเป็นต้องใช้ทักษะหลายด้านประกอบกัน ทักษะนี้เป็นองค์ประกอบของกระบวนการคิดที่สลับซับซ้อน ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับคือ ทักษะพื้นฐาน (basic skills) และทักษะการคิดขั้นสูง (higher order thinking skills) ทักษะการคิดขั้นสูงมีขั้นตอนหลายขั้นและต้องอาศัยทักษะการสื่อความหมายและทักษะการคิดที่เป็นแกนหลายๆ ทักษะในแต่ละขั้น การที่บุคคลจะมีทักษะการคิดขั้น

สูงต้องได้รับการฝึกฝนทักษะพื้นฐานด้านต่างๆ จนมีความชำนาญพอสมควรแล้ว มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายการคิดขั้นสูง ไว้ดังนี้

กมลพร ทองธิยะ และ กิตติชัย สุภาสิโนบล (2564) ให้ความหมายการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ว่าเป็นความสามารถทางสติปัญญาของบุคคล ในการแสวงหาข้อมูลโดยใช้การคิดในหลายขั้นตอน ต้องอาศัยการคิดขั้นพื้นฐาน การเชื่อมโยง และการให้เหตุผล ในการจัดกระทำข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือใช้ในสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งการคิดที่มีความยืดหยุ่น มองเห็นได้หลากหลายแง่มุม ซึ่งอาจทำให้เกิดเป็นแนวคิดใหม่ นวัตกรรมใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

ทีศนา แคมมณี (2544) ให้ความหมายการคิดขั้นสูงไว้ว่า เป็นทักษะการคิดที่มีขั้นตอนหลายขั้น ต้องอาศัยการสื่อความหมายและทักษะการคิดที่เป็นแกนหลายทักษะในแต่ละขั้น เรียกว่ากระบวนการคิด ทักษะการคิดขั้นสูงประกอบด้วยทักษะย่อยๆ ที่สำคัญ เช่น การสรุปความ การให้คำจำกัดความ การวิเคราะห์ การผสมผสานข้อมูล การจัดระบบความคิด และการสร้างองค์ความรู้ใหม่

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2545) กล่าวว่า ทักษะการคิดขั้นสูง เป็นทักษะทางความคิดที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการที่ซับซ้อนและมีขั้นตอนการคิดหลายขั้นตอน

อุษณีย์ โพธิสุข (2545) กล่าวว่า ทักษะการคิดขั้นสูง หมายถึง คุณลักษณะทางความคิดของมนุษย์ที่ใช้กลยุทธ์ทางความคิดที่ซับซ้อน ลึกซึ้ง สร้างสรรค์ มีหลักเกณฑ์ที่ต้องอาศัยคุณภาพความคิดขั้นสูงในการประมวลองค์ความรู้ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่คำตอบเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาจใช้ทักษะความคิดหลายๆ ด้านประกอบกัน

โดยสรุปทักษะการคิดขั้นสูง หมายถึง เป็นการคิดที่มีองค์ประกอบซับซ้อนทั้งวิธีการและขั้นตอนในการใช้ทักษะหลายๆ ประการร่วมกัน เช่น บูรณาการการคิดวิเคราะห์เข้ากับการคิด สังเคราะห์และการให้เหตุผลแบบอุปนัยและนิรนัย

การคิดขั้นสูง : ทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21

สมรรถนะการคิดขั้นสูง คือ ความสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณบนหลักเหตุผลอย่างรอบด้าน โดยใช้คุณธรรมกำกับการตัดสินใจได้อย่างมีวิจารณญาณ มีความสามารถคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลด้วยความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งที่อยู่ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ใช้จินตนาการและความรู้สร้างทางเลือกใหม่ เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างมีเป้าหมาย ประเภทของการคิดขั้นสูง แบ่งเป็น 4 ประเภท ตามลักษณะการคิด ซึ่งแต่ละประเภทจะเป็นการคิดที่ซับซ้อน ต้องใช้การคิดขั้นพื้นฐานเป็นองค์ประกอบ มีการคิดอย่างเป็นระบบ ละเอียดและลึกซึ้ง ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking: HOT-CTC) หมายถึง การคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลที่มีจุดประสงค์เพื่อตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือควรกระทำ โดยอาศัยการใช้ทักษะหรือกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มความเป็นไปได้ของผลลัพธ์จากการตัดสินใจที่ดี เช่น ทักษะการตีความ ประเมิน วิเคราะห์ สรุปความ และอธิบาย ตามหลักฐาน แนวคิด วิธีการ กฎเกณฑ์ หรือบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้อมูลที่รวบรวมหรือข้อมูลจากการสังเกต ประสบการณ์ การใช้เหตุผล การสะท้อนคิด การสื่อสาร และการโต้แย้ง

2. การคิดเชิงระบบ (System Thinking: HOT-STM) หมายถึง การคิดที่แสดงให้เห็นโครงสร้างทั้งหมดที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียวกันภายใต้บริบท/ปัจจัยของสิ่งแวดล้อมที่เกิดปัญหานั้นๆ โดยมองปัญหาให้ลึกลงไปกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ให้เห็นถึงแบบแผนหรือรูปแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นให้เห็นรากเหง้าของสถานการณ์และปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ จนเกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของระบบนั้นอย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การแก้ปัญหาที่รากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง

3. การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking : HOT-CRT) หมายถึง การคิดที่หลากหลาย ริเริ่ม ประเมิน ปรับปรุง และพัฒนาต่อยอดความคิด เพื่อการแก้ปัญหาหรือสร้างทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความก้าวหน้าในความรู้ หรือการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยอาศัยจินตนาการและทักษะพื้นฐานด้านการคิดริเริ่ม คิดคล่อง คิดยืดหยุ่น คิด

ละเอียดลออ คิดหลากหลาย คิดวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ที่ดีกว่า แตกต่างไปจากเดิม มีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมมากกว่าเดิม

4. การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving Thinking : HOT-PRB) หมายถึง การคิดของบุคคลในการระบุปัญหา นิยามปัญหา รวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเกณฑ์ที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกมิติ

การคิดขั้นสูงทั้ง 4 ประเภทข้างต้น เมื่อพิจารณาและทำความเข้าใจจะพบว่า การคิดแต่ละประเภทมี จุดเด่นและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน แต่ในสถานการณ์หนึ่งการใช้ความคิดเพียงประเภทเดียวอาจไม่สามารถค้นหาคำตอบหรือวิธีการแก้สถานการณ์ปัญหานั้นได้ ดังนั้น การพัฒนาการคิดขั้นสูงควรพัฒนาการคิด ทั้ง 4 ประเภทผสมผสานบูรณาการควบคู่กันไป

โลกแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี มีการเชื่อมโยงข่าวสารทุกภูมิภาคของโลกเข้าไว้ด้วยกัน และสามารถส่งข่าวสารถึงกันได้ด้วยเวลาเพียงไม่กี่วินาที ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลกอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการดำรงชีพของคนในสังคมอย่างทั่วถึง ทั้งทางด้านบวก และด้านลบ (สริญา มารศรี, 2562)

การดำรงชีวิตในสังคมของคนในยุคนี้จึงจำเป็นต้องมีทักษะการคิดขั้นสูง เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ แยกแยะ ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปการศึกษาถือว่าเป็นรากฐานของเตรียมความพร้อมในการออกไปดำรงชีวิตในสังคม ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรต้องมีการตื่นตัวในการออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 การฝึกทักษะการคิดขั้นสูง จึงเป็นอีกหนึ่งทักษะที่มีความสำคัญต่อการศึกษายุคศตวรรษที่ 21 เนื่องจากความสามารถในการคิดขั้นสูงเป็นทักษะจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาสังคมให้ทัดเทียมอารยประเทศ นักการศึกษาหลายท่านได้ทดลองเกี่ยวกับการสอนคิดโดยเฉพาะทักษะการคิดขั้นสูง ดังนี้

อรพรรณ พรสีมา (2543) ได้กำหนดวิธีสอนการคิดขั้นสูงออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. การสอนให้คิดเป็น โดยแทรกวิธีการคิดอยู่ในการสอนวิชาต่างๆ ที่นักเรียนเรียนตามหลักสูตรปกติ ผู้สอนต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ผู้สอนควรใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนใช้จินตนาการ ได้คิดได้ทดลองปฏิบัติ รวมทั้งการศึกษา ค้นคว้าจากตำรา

2. การสอนวิชาการคิด เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตร ในปัจจุบันหลักสูตรของประเทศไทยยังไม่มีวิชาการคิดในระดับอนุบาล ประถม หรือมัธยม แต่เริ่มมีวิชาการคิดในระดับอุดมศึกษาบางแห่ง การเรียนการสอนวิชาการคิดควรเริ่มตั้งแต่เด็กๆ วิชาการการคิดมีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้เข้าใจหลักการ กระบวนการคิด และฝึกฝนทักษะที่จำเป็นสำหรับการคิดลักษณะต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิชาอื่น และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ ยังได้เสนอบัญญัติ 10 ประการ ในการสอนให้คิดขั้นสูง ไว้ดังนี้

1. ใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กคิด และสร้างความสนใจใฝ่รู้ ความกระตือรือร้นที่จะแสวงหา คำตอบอยู่เสมอ

2. เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น โดยใช้จินตนาการ โดยใช้สถานการณ์จำลอง หรือคำถามประเภท ถ้า.....

แล้วอะไรจะเกิดขึ้น?

3. เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรม ทั้งกิจกรรมที่ทำคนเดียว และทำเป็นกลุ่ม การทำกิจกรรมเดี่ยวจะช่วยให้เด็กได้ไตร่ตรอง ทบทวนเกี่ยวกับสิ่งที่ทำอย่างรอบคอบ ในขณะที่ทำกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้เด็กแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำให้มีความคิดกว้างไกลขึ้น

4. ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจากทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ชั้นกลาง และขั้นสูง

5. ควรกระตุ้นและเสริมแรงเป็นระยะๆ เพื่อคงระดับความสนใจใฝ่รู้ของเด็ก และช่วยให้มีความตั้งใจจริงในการพัฒนาทักษะการคิด

6. ผู้ใหญ่ควรรับฟังความคิดเห็นของเด็กด้วยความตั้งใจ ซึ่งเป็นการเสริมแรงให้กับผู้เรียน อีกทางหนึ่ง และเป็นแบบอย่างของนักฟังที่ดี

7. ควรใช้วิธีชี้แนะที่เหมาะสมแทนการบอกคำตอบที่ถูกต้องทันทีทันใด

8. สร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ช่วยให้เด็กรู้สึกอบอุ่นมั่นใจ และกระตือรือร้น เช่น ครูยิ้มแย้มแจ่มใส ใจดี รักเด็ก

9. จัดแสดงสื่อ และอุปกรณ์ การคิดหลากหลายประเภทและมีปริมาณเพียงพอ เปิดโอกาสให้เด็กเข้าถึงสื่อและอุปกรณ์ได้

10. ผนังห้องมีคำถามคำถามที่ชวนใจ มีที่แสดงผลงานทางความคิดของเด็ก

การพัฒนาความสามารถในการคิดขั้นสูง ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีง่ายๆ ว่า ให้ผู้เรียนแก้ปัญหาจากสถานการณ์จำลอง หรือให้ผู้เรียนนำปัญหาในชีวิตประจำวันที่บ้าน ที่โรงเรียน หรือในชุมชน มาพิจารณาร่วมกันว่า ปัญหาใดที่ควรได้รับการแก้ไขโดยด่วน ระบุปัญหา และเป้าหมายให้ชัดเจนแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน การแก้ปัญหาซึ่งจากแนวคิดดังกล่าว นักเรียนต้องมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้เขาเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน ทำให้เด็กแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำให้มีความคิดกว้างไกล ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

สุภาพร แก้วถาวร (2564) กล่าวถึงการพัฒนาการคิดไว้ว่า ผู้ที่ได้พัฒนาการคิดอย่างดีแล้ว จะมีศักยภาพในการคิด รู้จักเลือกวิธีการคิด และการคิดให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด ซึ่งการพัฒนาการคิด นอกจากจะเริ่มจากการดูแลสภาพสมองให้มีสภาพที่ดีแล้ว ยังจะต้องมั่นเอาใจใส่อารมณ์ให้ดี มีสภาพผ่อนคลาย มีสมาธิและสดชื่น และต้องเรียนรู้สะสมความรู้ ฝึกวิธีการใช้รูปแบบการคิดที่เหมาะสม โดยมีประเภทความคิด ดังนี้

ตารางที่ 1 ประเภทความคิด และลักษณะการคิด เพื่อให้เกิดการพัฒนา

ประเภทความคิด	ลักษณะ
การคิดเชิงบวก	สร้างกำลังใจและเชื่อมั่นในโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ
การคิดเชิงวิเคราะห์	แยกแยะหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ อย่างมีเหตุผล มีผล มุ่งค้นหาสภาพที่เป็นจริงเพื่อนำไปใช้ในขั้นต่อไป
การคิดเชิงบูรณาการ	มองเห็นภาพองค์รวมของปัญหา นำเรื่องต่างๆ มาพิจารณาอย่างมีความรู้ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน
การคิดเชิงสร้างสรรค์	ใช้จินตนาการ ค้นหาสิ่งใหม่ สามารถก่อประโยชน์ในการทำงานจริงได้
การคิดเชิงกลยุทธ์	เน้นการวางแผนอย่างเป็นระบบโดยวิเคราะห์จุดยืนก่อนมองหาโอกาสและทางเลือก เพื่อตัดสินใจเลือกทิศทางที่บรรลุเป้าหมาย
การคิดเชิงระบบ	มองกระบวนการที่สิ่งต่างๆ เชื่อมโยง ส่งผลและมีสัมพันธ์ต่อกัน
การคิดเชิงจริยธรรม	ยึดหลักความดีงามของสังคม การยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการคิด คิดมุ่งประโยชน์ส่วนรวม
การคิดเชิงเปรียบเทียบ	วิเคราะห์เทียบเคียง โดยใช้หลักเหตุผลความเป็นจริง
การคิดเชิงแก้ปัญหา	ทำความเข้าใจอุปสรรคปัญหา เพื่อหาสาเหตุทางเลือกในการแก้ไขและผลดีจากการแก้ไขได้ล่วงหน้า
การคิดเชิงวิจารณ์	แสวงหาความกระจ่างชัด ถูกต้อง แม่นยำด้วยความรู้สึกเปิดใจรับ และคิดเพื่อรักษาสภาพที่ดีให้คงไว้
การคิดเชิงสังเคราะห์	ทำความเข้าใจองค์ประกอบต่างๆ เพื่อรวบรวม หลอมรวมเป็นสารประโยชน์ใหม่ สำหรับใช้ในการแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น
การคิดเชิงรุก	มุ่งไปในระยะเวลาข้างหน้าในขั้นตอนที่ยังมาไม่ถึง มีการบริหารจัดการความเสี่ยง
การคิดเชิงอนาคต	จินตนาการถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาในอนาคต ซึ่งต้องสร้างสมมติฐานที่เกินจริง และคาดไม่ถึง อย่างกล้าหาญและไร้ขอบเขต
การคิดเชิงวิพากษ์	พิจารณาเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลและชี้ประเด็นที่น่าปรับปรุง เสนอแนะทางออก และข้อสรุปที่ดีที่สุด
การคิดเชิงประยุกต์	ประเมินสิ่งที่มีอยู่โดยคำนึงถึงการปรับใช้มันในโอกาสต่างๆ อย่างเหมาะสม

การคิดที่ทำให้เกิดผลดีมีประโยชน์เต็มที่ มาจากการคิดอย่างถูกต้องตามวิธีการคิด การคิดอย่างมีระบบระเบียบขั้นตอน การคิดอย่างมีเหตุผลเชื่อมโยง และการคิดอย่างสร้างคุณค่าต่อส่วนรวมแท้จริง การคิดทุกรูปแบบจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือช่วยการคิด เพื่อให้การคิดมีคุณภาพยิ่งขึ้น สามารถเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมไปใช้ได้เสมอ

กมลพร ทองธิยะ และ กิตติชัย สุธาสิโนบล (2564) เสนอแนวทางการพัฒนาการคิดขั้นสูง มาปรับใช้ในยุค New Normal มีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้

1. ส่งเสริมสุขภาพที่สมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ ที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาสมอง เช่น สารอาหาร และน้ำที่ร่างกายควรได้รับอย่างเพียงพอ การพักผ่อนสมอง การบริหารสมอง การออกกำลังกาย เป็นต้น
2. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิด เช่น สมาชิกในครอบครัวควรมีความใจกว้าง รั้งฟัง ความคิดเห็นของทุกคนอย่างเป็นประชาธิปไตย มีคำชมเชยให้เกิดความมั่นใจในตนเอง
3. ฝึกนิสัยการตั้งคำถามและช่างสังเกต เช่น เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ให้ตั้งคำถามว่าจริงหรือไม่ เชื่อได้หรือไม่ ถ้าตนเองอยู่ในเหตุการณ์จะปฏิบัติอย่างไร ให้ค้นคว้าและแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง เกิดการคิด คาดคะเน และคิดจินตนาการ คำตอบ
4. ฝึกการคิดโดยใช้เกม หรือกิจกรรม ที่เน้นการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ตัวอย่างแอปพลิเคชันใน Smart Phone ที่ใช้ฝึกการคิด เช่น Peak, Elevate, Brain Dots และ Lumosity เป็นต้น
5. ฝึกการคิดภายใต้หลักแห่งความถูกต้อง ศีลธรรม จริยธรรม และระเบียบกฎหมายสังคม สะท้อน ความคิดกับตนเองว่า คิดแบบนี้ถูกต้องหรือไม่ ลองคิดในแง่บวกและแง่ลบเป็นอย่างไร
6. ฝึกรับข้อมูลข่าวสารที่เปิดกว้าง เช่น หากมีสถานการณ์การแบ่งแนวคิดเป็นหลายฝ่าย ก็ควรที่จะ เปิดรับฟังทุกมุมมองแนวคิด รู้จักค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น Website Google Facebook Twitter Instagram เป็นต้น และใช้กระบวนการคิดขั้นสูงก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อถือข้อมูลข่าวสาร นั้น

จากแนวทางการเสริมสร้างพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ถ้าเราจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ร่างกายได้รับอาหารที่ดี พักผ่อนเพียงพอ ใช้คำถามกระตุ้น หรือสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการคิด ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ลงมือปฏิบัติจริง มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม และได้ปฏิบัติกิจกรรมนั้นอยู่บ่อยๆ ก็จะสามารถพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงได้ ในการ พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงให้กับนักเรียนนั้นควรมีการจัดการเรียนการสอนของครูโดยส่งเสริมให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ จะช่วยส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงของนักเรียน ให้นักเรียนเรียนรู้ โดยประสบการณ์ตรง หรือสถานการณ์สมมติ หรือเด็กต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยครูต้องมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องสร้างสถานการณ์ที่เหมือนจริงใกล้เคียงกับ การดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน อาจเป็นการสร้างสถานการณ์ขัดแย้งกัน หรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ให้มีการตั้งสมมติฐานการสรุปจากสถานการณ์ที่ครูกำหนดให้ เพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนได้คิดในห้องเรียน จัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่ช่วยให้เด็กอบอุ่น มั่นใจ กระตุ้นให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียน กระตือรือร้นที่จะแสวงหาคำตอบ มีความรับผิดชอบ อยากทดลอง และอยากปฏิบัติ เสริมแรงเป็นระยะๆ เพื่อคงระดับความสนใจใฝ่รู้ของเด็ก คอยใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กคิด ฝึกให้เขาคิดตั้งคำถาม มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการตั้งข้อสงสัย ช่วยให้เขามีความตั้งใจจริงในการพัฒนาการคิดสร้างแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน และฝึกให้เป็นคนช่างสังเกต บันทึก ฝึกการ ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง จากหนังสืออินเทอร์เน็ต

บทสรุป

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการคิดและการพัฒนาทักษะการคิดมีหลายแนวคิดจากนักทฤษฎีต่างๆ ที่แต่ละคนมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ดังนั้น การนำแนวคิดทักษะการคิดของนักการศึกษาคนใด ไปใช้ในการพัฒนากระบวนการคิดจะต้องตระหนักถึงความสำคัญในการนำไปใช้ให้เหมาะกับธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคน แต่ธรรมชาติของทักษะของนักการศึกษาแต่ละคน โดยพัฒนาจากความคิดขั้นต้นจนกระทั่งพัฒนาสู่ความคิดขั้นสูง

การคิดขั้นสูงเป็นการคิดที่ผสมผสานทักษะการคิดหลายๆ ประการมารวมกัน เพื่อทำให้เกิดการคิดที่ซับซ้อน เป็นการคิดที่มีองค์ประกอบซับซ้อนทั้งวิธีการและขั้นตอนในการใช้ทักษะหลายๆ ประการร่วมกัน เช่น บูรณาการการคิด วิเคราะห์เข้ากับการคิด สังเคราะห์ และการให้เหตุผลแบบอุปนัยและนิรนัย ประกอบไปด้วยการคิดหลายประเภท ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชิงระบบ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดแก้ปัญหา เมื่อพิจารณาและทำความเข้าใจจะพบว่าการคิดแต่ละประเภทมีจุดเด่นและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน แต่ในสถานการณ์หนึ่งการใช้ความคิดเพียงประเภทเดียวอาจ

ไม่สามารถค้นหาคำตอบหรือวิธีการแก้สถานการณ์ปัญหานั้นได้ ดังนั้น การพัฒนาการคิดขั้นสูงควรพัฒนาการคิด ทั้ง 4 ประเภทผสมผสานบูรณาการควบคู่กันไป

การดำรงชีวิตในสังคมของคนในยุคนี้จึงจำเป็นต้องมีทักษะการคิดขั้นสูง เพื่อที่จะสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปการศึกษาถือว่าเป็นรากฐานของเตรียมความพร้อมในการออกไปดำรงชีวิตในสังคม ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรต้องมีการตื่นตัวในการออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 การฝึกทักษะการคิดขั้นสูง จึงเป็นอีกหนึ่งทักษะที่มีความสำคัญต่อการศึกษายุคศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร ทองธิยะ และ กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2564). การพัฒนาการคิดขั้นสูง : ความสามารถทางสติปัญญาที่สำคัญในโลกยุค New Normal. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19(2), 28-44.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). *การจัดการเรียนรู้แนวใหม่*. นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ทิพย์วัลย์ สุทิน. (2556). แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิด. *PBL WU Newsletter*, 6(1), 1-19.
- ทศนา แชมมณี. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- ศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร, พิศมัย ศรีอำไพ และ นิภาพร ชุตินันต์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะ การคิดขั้นสูงสำหรับครูวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 10(4), 177-191.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2545). *คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สรินญา มารศรี. (2562). การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร นครน่านปริทรรศน์*, 3(2), 105-122.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *สมรรถนะการคิดขั้นสูง*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565. จาก <https://cbethailand.com/หลักสูตร-2/กรอบหลักสูตร/สมรรถนะหลัก-6-ประการ/สมรรถนะการคิดขั้นสูง/>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุภาพร แก้วถาวร. (2564). *การพัฒนาการคิด*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565. จาก https://secretary-science.mju.ac.th/goverment/25570522101243_science_secretary/Doc_25640507090808_237621.pdf.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2552). *สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สุรกิจ ปรางสร. (2556). กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเว็บควอร์สกับทักษะการคิดขั้นสูง. *วารสารนักบริหาร*, 3(3), 82-93.
- อรพรรณ พรสีมา. (2543). *การคิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาทักษะการคิด.
- อุษณีย์ โพธิสุข. (2545). *สร้างเด็กให้เป็นอัจฉริยะ ฝึกเด็กให้เป็นนักคิด*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- Bloom, B.S. (1959). *Toxonomy of educational objectives handbook 1: Cognitive*. New York: David Mckay.
- Gage, N.L. & Berliner, D.C. (1984). *Educational psychology*. Chicago: Rand Mc.
- Ruggiero, Vincent R. (1988). *Teaching Thinking Across The Curriculum*. New York: Haper & Row.